

ORTA AVRUPA’NIN KADERİNİ DEĞİŞTİREN SAVAŞ:
MOHAÇ
ÖNCESİ, SONRASI ve KASTİLYA’DA YANKISI¹

ÖZLEM KUMRULAR*

Mohaç savaşından sonra sarayın kuyumcusu Ahmed Tekelü bu zaferin anısına Kanuni Sultan Süleyman’a bir yatağan hazırlamıştı. Bu görkemli silahın her iki tarafını süsleyen altın kabartmalar ejderhaya karşı savaşan bir anka kuşunu resmeder. Macar tarihçi István Vigh, anka kuşunun tamamının altın varak olmasına rağmen, ejderhanın kısmen altın kaplanmış olması ve büyük bir kısmının ise siyah kalmış olmasının bir tedadüf olmadığını söyler². Vigh, anka kuşunun Kanuni Sultan Süleyman’ı, ejderhanın ise Macar kralı Layos’u simgelediğini, anka kuşunun doğüstü gücüyle karanlık güçlerin, dolayısıyla Hıristiyanlık aleminin üstesinden geldiğini belirttiğini iddia eder. Pál Fodor ise, 1390-1533 yılları arasındaki Osmanlı-Macar ilişkilerini incelediği makalesini bu ayrıntıyla kapatır ve şu yorumla sözlerine son verir: “Kehanet doğru çıkmadı: ejderhanın yeni kafaları çıktı ve Osmanlı’nın anka kuşu ise kırık kanatlarla saldırmaya devam etti.”

Ejderhanın kafalarının gittikçe çoğaldığı doğrudur, lakin daha uzun bir süre anka kuşunun kanatlarının kırılmadığı, hatta Avrupa’nın akıl erdiremediği bir şekilde her başarısızlığın akabinde eskisinden çok daha sağlam olduğunu eklemek gerekir. I. Viyana kuşatması (1529) ve “Sıngın donanma”nın İnebahtı yenilgisi (1571) gibi. Burada esas ilgi çeken nokta, hayvan imgelemlerinin bu yüzyılda Osmanlı ve Avrupa’da karşılıklı olarak kullanılmasında yaşanan kesişmedir. Mohaç sonrasında Osmanlı’nın Macaristan için kullandığı ejderha figürünü, 1571 sonrasında Venedik, Papalık ve İspanya Osmanlı için kullanacaktır. Bir ejderhayı dört bir yanından kavramış

¹ Bu makale, II. Türk-İspanyol Tarihi Sempozyumu’nda “El eco del temor causado por la derrota de Mohács en Castilla” başlığıyla sunulan metinden yola çıkılarak geliştirilmiş versiyonudur.

*Yard. Doç. Dr. Özlem Kumrular, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi.

² Pál Fodor, “The Simurg and the Dragon: The Ottoman Empire and Hungary (1390-1533)”, *Fight against the Turk in central Europe in the First half of the 16th century*, ed. István Zombori, Budapest, 2004, s. 35

bir aslan ve kartal Avrupa'nın kolektif hafızasında uzun süre yer edecektir. Kartal, Habsburgları, dolayısıyla İspanya'ya, aslan da Venedik'i simgelemektedir. Hıristiyanlık dünyasında, Müslüman dünyada olduğu gibi "öteki" için hayvan benzetmeleri kullanma geleneği özellikle XVI. ve XVII. yüzyıllarda doruğa ulaşmıştır. Osmanlı için ise uzun süre ejderha imgesi kullanılmaya devam edilecektir.

XVI. yüzyılın ikinci çeyreği anka kuşu ve yüzyılın ortasına doğru kafaları çoğalan ejder arasında mücadelenin en çetin geçtiği dönem olacaktır. Bu zaman diliminde Orta Avrupa'nın kaderini değiştirecek gelişmeler ve değişikliklere şahit olunuyordu. Macaristan topraklarının bunu takip eden iki yüzyıl boyunca başta siyasi, sosyal ve ekonomik olmak üzere pek çok alanda yaşayacağı metamorfozun en önemli çıkış noktası Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta geçer geçmez büyük dedesi Fatih Sultan Mehmet'in tamamlamadığı Belgrad seferinin (1521) başarılı bir şekilde nihayete erştirilmesiyle başlayacak ve yirmi yıl boyunca bu topraklar sıcak çatışmalara maruz kalacaktı. Lakin, Osmanlı'nın sınırlarının dayandığı bu topraklardaki gelişmeler eş zamanlı bir şekilde kıtanın diğer ucunda, İspanya'da da ilgi ve korkuyla takip edilmeye başlanacaktı.

Türklerin Batı'ya yönelen baskıcı politikası ve Macarların zayıf savunma sistemleri, bu devletin son yıllarını belirleyen iki önemli etken olmuştur. Habsburg İmparatoru V. Carlos'un Venedik'te bulunan büyükelçisinin getirdiği haberler tehlike sinyalleri vermekteydi: *"Her seferinde Belgrad'a ve Sabaz'a yakın olduğundan Estergon'da ve civarında Türklerin sayısı artmakta. Rakam tam olarak bilinmiyor, ama savaş ve bu krallığın içinde bulunduğumuz tehlike herkes tarafından açıkça görülüyor. Bu korku uyandırıyor. Ne de olsa Hıristiyan devletlerden gelecek yardımdan iyice umutlarını kesmiş durumdadır"*.

Jeopolitik konumu açısından Macaristan'ın arz ettiği önem şüphe götürmezdi. Habsburglar ve Türkler arasında oynadığı köprü devlet rolü, Kanuni'nin bunu ortadan kaldırma çabalarını körüklüyordu. Kanuni'ye Avrupa'da güvenle ilerlemenin yolunu açacak olan tek yol Macaristan Krallığı'nın ortadan kaldırılması, ya da Osmanlı yönetimi altına alınmasıydı. Gelişmelerin göstereceği üzere, bu devletin ortadan kaldırılması Avrupa'da siyasi alanda büyük transformasyonlara yol açacaktı.

³ C.S.P. (Calendar of State Papers), Spain, cilt II, London: Longman, 1862-95, s. 313.

V. Carlos'un, Türklerin 1526 Mohaç zaferine kadar bu coğrafyaya gösterdiği ilgisizlik aşıkardır. Türk gücünün Orta Avrupa'ya sızıp, büyük bir korku uyandırdığı bunu takip eden yıllar için aynı şey söylenemese de, Mohaç arifesinde Doğu'dan gelen bu tehlikeye karşı koyabilmek için Macar Krallığı hayli net bir ihtiyaç içindeydi: İmparator'un desteği.

Tahta çıktığından beri gözünü batıya çeviren Kanuni, cülusunu takip eden ilk yıllarda bütün enerjisini bu yönde kullandı. 1521'de Belgrad'ın ele geçirilmesiyle başlayan fetihler zinciri, Avrupa'nın güneybatısında bir üstünlük kurmasını gerekli kılıyordu. "Beyaz Şehir" Belgrad'ın düşmesi karşısında gerekli ilgiyi gösteremeyen V. Carlos'un bu konuda hayli ilgisiz kalmasının pek geçerli bir sebebi vardı: Fransa ile savaş. I. François'ya karşı topraklarını savunmakta olan İmparator'un, Türk tehlikesinin hala Steiermark⁴, Carinthia'ya ve Carniol'dan uzak olduğu zannına kapılması da söz konusu olabilir. Fransa ile meşgul olan Carlos'un bu ilk zamanlarda dış politikasında Türk tehlikesinin önemli bir yer edinmemiş olması Belgrad'ın ve Rodos'un düşmesine engel olma girişiminde bulunmamasıyla da kendini gösterir. İmparator en büyük hatayı burada yaptığının bilincine varamamıştı: Belgrad, Türklerin Orta Avrupa'ya açılan kapıları olacak ve bunu takip eden seferler için bir kilit ve saldırı noktası haline dönüşecekti. Düzenli seferlerin yanı sıra, Türklerin sınırlardaki tehlike arz eden varlıklarının da en büyük sorumlusu yine bu şehir olacaktı. Sultan'ın Tuna bölgesine uzanan hedeflerinin, bu coğrafyada yeni bir güç dağılımı ve dengesine sebep olacağını ve bundan ilk önce Habsburgların etkileneceğini hesaba katmamıştı. Kanuni Sultan Süleyman bir kez daha Avrupa'da Hıristiyan devletlerinin kendi aralarında yaptıkları savaşı fırsat bilip, zaman ayarlamasında bu her zaman kullandığı taktiği kullanmıştı: Ve yine bu işten eli boş çıkmayacaktı.

Leh Kralı I. Sigismund, 12 Şubat 1521'de Carlos'un sarayında bulunan elçisi Joannes Dantiscus'a gönderdiği mektupta Macaristan'ın içinde bulunduğu tehlikenin altını çiziyor ve kralların acilen bir anlaşmaya varması gerektiğini belirtiyordu⁵. Tecrübesiz bir kral, ayaklanmış köylüler, kargaşa

⁴ Estiria.

⁵ Antonio Fontán- Jerzy Axer, (Ed), *Españoles y polacos en la corte de Carlos V*. Madrid, 1994, s. 229. Joannes Dantiscus'un Krzysztof Szydlowiecki ile mektuplaşmaları için bkz. Tomasz Ososinski, "The correspondence of Joannes Dantiscus with Krzysztof Szydlowiecki, with special focus on the political matters related to the Habsburgs, Hungary and Turkey", *Fight against the Turk in the central-Europe in the first half of the 16th century*. ed. István Zombori, Budapest, 2004, s. 155-165.

içinde bir asiller sınıfı ile Lajos'un krallığı hiç bir şekilde bir Türk saldırısına hazır değildi. Memleket hala 1514'te vuku bulan köylü ayaklanmalarının yaralarını sarıyordu⁶. Hıristiyanlık aleminin en küçük oğlu II. Lajos'un hükümdarlığı süresince vatanseverlikten yoksunluk ve yozlaşma bu milletin sonunu hazırlayan iki etken olacaktı. Alman baskısından tedirgin olan milliyetçi Macarlar felakete sonuçlanacak tek bir savaşla işlerini bitirecek bir politikaya var güçleriyle karşı çıkmaktaydılar. Macaristan'da Alman baskısının kendini iyice hissettirdiği bu devirde Macarlar İstanbul ve Paris'le bir barış anlaşmasına gitmeyi tercih ediyor, böylece bir İspanyol-Alman baskısını yok etmeyi amaçlıyorlardı. Genç kral haricinde herkes tek çözümün Bab-ı Ali'yle bir anlaşmadan geçtiği kanaatindeydi.

Türk tehdidi karşısında Alman hareketi hiç de umut vaad etmiyordu. Alman prensleri 1521'de yapılan Worms Diyetinde II. Lajos'un yaptığı yardım isteğine olumlu bir yanıt vermediler. Macaristan'ın Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu arasında bir sınır devlet olduğu gerçeğinin bir kez daha altını çizerek Türklere karşı maddi ve askeri yardım isteyen Lajos'un elçileri, Alman devletlerinin Türk saldırısının aciliyetini sorgulayan tavrıyla karşı karşıya kaldılar.

Avusturya topraklarının Osmanlı İmparatorluğu'na yakınlığı göz önüne alındığında fazla olan Türk tehlikesi İmparator V. Carlos'un kardeşi Avusturya Arşidükü I. Ferdinand için imparatorun kendisi için olduğundan çok daha büyük önem teşkil ediyordu. Lakin Avusturya Arşidükü'nün asker ve para talepleri bir sonuç getirmedi. I. François İmparator'la bir antlaşma imzalamak niyetinde değildi, bu da onun batıda bekleyen durumu bırakarak doğuya yönelmesini engelliyordu. İmparator, Fransa unsuru yüzünden bütün operasyon yükünü imparatorluğun bir uçbeyi haline gelen kardeşi Ferdinand'a bırakmak zorunda kalıyordu; hem de böyle bir yükümlüğü kaldıracak kaynakları olup olmadığına bakmadan.

İmparator Batı'da Fransa karşısında büyük miktarda para harcarken, Ferdinand doğuda para sıkıntısı içinde sınır gardiyanlığı yapmak zorunda kalıyordu. Ağabeyi V. Carlos, halası Margarita ve Alman prenslerine gönderdiği mektuplarda yaklaşmakta olan Türk tehdidinin ve olası bir istilanın beraberinde getirebileceği felaket sonuçlarının altını çiziyordu: Macaris-

⁶ Stephen A. Fisher-Galati, *Ottoman Imperialism and German Protestantism*. Cambridge, 1959, s. 14.

tan'ın yok olması, bir sonraki etapta sıranın kendi başkentine gelmesi demektir.

Papa kendi adına Türk tehlikesi karşısında Hıristiyan devletleri bir çatı altında toplama çalışmalarına ara vermiyordu. Yeni bir "Haçlı seferi" organize etmek için, öncelikle Avrupa'nın kendi arasında bir barış imzalaması gerekiyordu ve Papa'nın bu doğrultudaki çalışmaları hiç bir sonuç vermemişti. V. Carlos'un bu çağrıya cevabı, François yenilgiye uğratılmadan, ya da en azından kendisiyle İmparatorluk lehinde bir antlaşma imzalanmadan bu konuda hiç bir faaliyette bulunamayacağıydı. Papa ise kendisine şu satırları yazıyordu:

"Eğer Majesteleri burada bulunsa, mütemadi bir kuşatma altında bulunan Rodos'takilerin yakarılarını bir duysa! Macaristan'ın farklı sınır bölgelerinden bizden yardım istemekteler, kralın kendisi de bir elçiyle gönderdiği mektupla bizden krallığının kurtarılması için yardım diledi. Tüm kalbimizle bu durumda gözyaşlarınızı tutamayacağımıza inanıyoruz"⁷.

Ferdinand'dan sonra, Macaristan'ın içinde bulunduğu bu tedirgin edici durumdan en çok müteessir olan ikinci kişinin Papa'nın kendisi olduğunu iddia etmek yanlış olmaz. Avusturya Arşidükü gibi, o da Macaristan'ın Hıristiyanlık alemi'nin koruyucu kalesi olduğunun ve kaybedilmesi halinde Viyana'dan sonra sıranın Roma'ya da gelebileceğinin bilincindeydi. Lakin yardım çağrısı Hıristiyan hükümdarlar arasında başarılı bir birleşmenin başlangıcı olamadı. "*Hıristiyan dininin içinde bulunduğu ihtiyacı göre göre*", diyordu İmparator'a yazdığı bir mektupta, "*Siz Hıristiyan hükümdarlar bu durumla ilgilenip, gerekeni yapmıyorsunuz. Biz elimizden geleni yapıyoruz, daha önce verdiğimiz bu iş için gerekli olan parayı da borç almıştık*".

17 Nisan 1522'de, Lope Hurtado de Mendoza İmparatora Papa'nın Hıristiyan hükümdarlara değil, Macaristan'daki Türklere karşı silahlanmaları için İsviçrelilere haber verdiğini ve kendilerine yılda 40.000 düka vereceğini yazıyordu⁸. Türklere karşı Almanlar'dan da yardım almak ve bu bölgedeki din sorununa bir çözüm getirmek için Papalık ortaelçisi⁹ Francesco Chieregati'yi Nuremberg'e, bu şehirde toplanan diyetle gönderdi¹⁰. Lakin

⁷ L. Gachard, *Correspondance de Charles-Quint et D'Adrien VI*. Brussels, 1859, s. 116.

⁸ C.S.P., cilt II, s. 573.

⁹ Legado.

¹⁰ Ludwig Pastor, *Historia de los Papas*. Madrid, 1975, kitap III, cilt IX, s. 175. Diyet 17 Kasım'da toplandı..

görüşmelerden bir sonuç alınamadı. Hırvatistan sınırındaki kalelere tahıl yardımı yapan da VI. Adriano'nun ta kendisiydi¹¹. Bunu takip eden yıl boyunca da yardımlarını esirgemeyecekti.

Siyasi olarak bölünmüş olan bu dünyada, Belgrad'ın düşüşü ardından II. Lajos'un ve I. Ferdinand'ın İmparator'a yaptıkları yardım çağrılarının ardi arkası kesilmedi. Sonraki yıllarda Türk korkusu dinmedi ve Macaristan için duyulan kaygı gittikçe büyüdü. Her geçen gün Orta Avrupa'daki durum daha da karmaşık bir hal kazanıyordu. 1523'te İmparator'un Sessa Dükü'ne yazdığı bir mektup bu bölgedeki karışıklığı net olarak ifade ediyordu. İmparator Dük'e Roma'daki büyükelçisinin Macaristan Kralı'nın Türklerle antlaşma görüşmelerinde bulunduğu haberini verdiğini, eğer durum böyle ise Türklerin muhtemelen İtalya üzerine saldırıya geçeceklerini yazıyordu¹². Haberler gerçeği yansıtmıyordu. Aslında V. Carlos'un bu krallık konusundaki en büyük tedirginliği İtalya'daki çıkarlarıydı. Ferdinand'a gönderdiği bir mektupta kendisine Papa'dan da Ferdinand'ın gönderdiklerine benzer mektuplar geldiğini, Türk saldırısının doğrulandığını, İtalya'da da buna benzer mektuplar dolaştığından haberdar olduğunu bildiriyor ve bir kez daha Papa'nın Haçlı seferi ilan etmesi gerektiğinin altını çiziyordu¹³.

Aynı şekilde, İmparator ve Fransa kralı arasında barış sağlanmasına istinaden Capua Başpiskoposu Nicolas Schomberg tarafından verilen 11 Kasım 1524 tarihli talimatta İtalya ve Macaristan konusunda duyulan kaygılar ön plana çıkarılıyordu: "*Hıristiyan Kilisesini korumak istisnasız tüm Hıristiyan Hükümdarların görevidir, özellikle de Macaristan, Sicilya, Puglia'nın Türkler tarafından tehdit edildiği şu zamanda. Görevlerini yerine getirmek için Hıristiyan Hükümdarlar kendi aralarında bir barış sağlamak zorundadırlar*"¹⁴. Ayrıca Macaristan'ın ayaklanma ve iç savaş yüzünden mahvolduğunun altı çiziliyordu. Lakin Osmanlı'ya bir darbe indirmenin ön şartı olan İspanya ve Fransa arasındaki savaşı sona erdirmeye konusundaki bütün girişimler başarısız kalmıştı.

1524'te Türk problemi karşısında İmparator'un tutumunda büyük bir değişiklik görüldü. Bu yılın Ocak ayında Nüremberg'te yeni bir Diyet top-

¹¹ A.g.e., s. 114.

¹² C.S.P., cilt II, s. 573.

¹³ M.A. William Bradford, *Correspondence of the Emperor Charles V and his ambassadors at the courts of England and France*. London, 1850, s. 241.

¹⁴ C.S.P., cilt II, s. 611.

landı ve V. Carlos bu diyete özel görevlisi Lombeck vikontu Joseph Hannart'ı elçi olarak gönderdi¹⁵. Vikont bu diyette İmparator'un kıtanın doğusundaki durum konusundaki tedirginliğini dile getirdi. İmparatorun diyete katılmamasının sebeplerinin yanı sıra kendilerine acilen yardım gönderme niyetinde olduğunu da belirtti. Aynı şekilde, Fransa savaşı biter bitmez Almanların ve Macarların yardımına koşacağını da ilettiler.

İmparator'un yardım çağrısı Diyet'te olumlu bir etki uyandırmadı. Katılan devletler kısa değil uzun vadeli bir yardım ihtiyacındaydılar. İmparator'un şimdiki acil yardım çağrısı karşısında 12.000 yaya ve 4.000 asker sözü verdiler. Türklerin ilerlemesi ve Almanya'yı de tehdit etmesi halinde ona destek olmaya devam edeceklerini bildirdiler. En azından 1524 yılı için V. Carlos ve kardeşinin beklentileri karşılık bulmuş oldu.

13 Mart 1524 tarihinde Joseph Hannart, V. Carlos'a aynı yıl için Türk'ün bu ülkeye karşı açılacak büyük bir savaşın hazırlıkları içinde olduğunu, aynı şekilde Napoli ve Sicilya'ya da saldıracağını yazıyordu¹⁶. Aynı ay içinde, Johannes Dantiscus, Lehistan Kralı Sigismund'a Venedik'ten gönderdiği mektupta İtalya'da hüküm süren paniğin haberini veriyordu: "*Burada panik herkesi ele geçirmiş durumda. Kimse Türk'ün tüm kuvvetlerini toplayıp ne zaman saldıracağını kesin olarak bilmiyor. Venedikliler Kıbrıs konusunda tedirginler, ama Famagusta¹⁷ şehrine güveniyorlar ve Rodos'tan daha müstahkem olduğunu söylüyorlar. Türk, uzak olduğu kadar yakın aslında ve bugün tüm dünyaya korku salıyor. Sicilya'ya ilerleyeceği, İtalyan topraklarında süregelen savaştan faydalanarak burayı kolayca ele geçireceği ve kısa zamanda İtalya'ya hükmedeceği söyleniyor*", diyordu¹⁸. Kanuni Macaristan problemine kesin bir çözüm getirmek için kolları sıvadığında, Adriyatik'te ve İtalyan sahillerinde Türk denizcilerinin gücü hissediliyordu.

Bir ay sonra, Nisan'da İmparator, Fransa, İngiltere, İsviçre, Milano ve Cenova arasında bir anlaşma tasarısı hazırlandı. Bu tasarının onuncu maddesine göre bu birliğe katılan tüm kuvvetler Macaristan savunması için bu

¹⁵ Stephen A. Fischer Galati, *Ottoman imperialism & German Protestantism, 1521-1555*, Cambridge, 1959, s. 21.

¹⁶ Karl Lanz, *Correspondenz des Kaisers Karl V.* Leipzig, 1844-46. s. 103.

¹⁷ Gazimagosa.

¹⁸ Antonio Fontán, Jerzy Axer (ed.), *Espanoles y polacos en la corte de Carlos V.* Madrid, 1994, s. 157.

ülkeye aylık bir yardım yapmak zorundaydılar¹⁹. Ama tasarı gerçekleştirilemedi. Aralık ayı başında papalık orta elçisi Kardinal Campegio, Burgio'nun çağrısı üzerine Buda'ya gitti. Misyonu kralı ve devlet büyüklerini sınırdaki kalelerdeki durum konusunda uyararak ve bir ordu oluşturmaktır. Campegio, Petervarad'ın savunması için ücretini kendi ödediği 300 piyadeden ibaret küçük bir ordu oluşturdu²⁰. Öte yandan, Venedikli gözlemci Marino Sanudo Burgio hakkında ilginç ayrıntılar sunar. Burgio'nun sadece kral ve kraliçe tarafından sevildiğini, tüm Macaristan'ın kendisinden nefret ettiğini yazar. Kibir ve gururu, her işi sadece kendi başarabileceği konusunda iddialı olması yüzünden Macarların nefretini kazanmıştır²¹.

1526 yılı, Orta Avrupa'da yeni bir dönemin başlamasına imza atacaktı. Hıristiyanlar için bir felaket olarak anılacak olan Mohaç Savaşı arifesinde İmparator'un kulağına Büyük Türk'ün Macaristan'ı istila edeceği haberleri geliyordu. 5 Şubat'ta *protonotario*²² Caracciolo V. Carlos'a Türk'ün çok büyük savaş hazırlıkları yaptığını ve donanmanın da levazım ve savunmadan yoksun olan Napoli ve Sicilya'ya ineceğini yazıyordu²³. "*Majesteleri, Fransa kralıyla henüz imzalanmış barışın bu hazırlanmakta olan istilayı geciktirebileceğini düşünmesin sakın: tam tersine, Türk'ün bu işi bu yıl bitirmek için pek çok sebebi var*", diyordu.

Aynı şekilde, 26 Şubat 1526'da Nocera başpiskoposu V. Carlos'a Ragusa'dan²⁴ gelen haberleri veriyordu: Türkler Macaristan'ı istila edeceklerdi²⁵. Başpiskopos Arşidük'ün bu konudaki ilgisizliğini şiddetle kınıyor ve "kafir" in attığı adımlar konusunda tam bir "cahil" olmakla suçluyordu onu. Eğer öyle olmasaydı Türk'ün bu savaş hazırlıklarına karşı koyması için birisini gönderirdi. Eğer haberlerde bir gerçek payı varsa, bu İmparator'un İtalya yolculuğunu öne almasını sağlayacaktı. Venedik'teki İmparatorluk büyükelçisi Alonso Sanchéz de 7 Nisan tarihli mektubunda V. Carlos'a aynı haberleri ulaştırıyordu: "*Venedik devletine Türk'ün şimdiye kadar*

¹⁹ C.S.P., cilt II, s. 615.

²⁰ Pastor, Ludwig: *Historia de los papas*, kitap III, cilt IX, Madrid, 1975, s. 115.

²¹ Marino Sanudo, *I diarii di Marino Sanuto*, cilt 43, Venezia, 1879-1903, s. 245.

²² Baş noter.

²³ C.S.P., cilt III, bölüm I, s. 578.

²⁴ Dubrovnik.

²⁵ C.S.P., cilt III, bölüm I, s. 584.

Türkiye'den Hıristiyanlara karşı çıkan kuvvetlerin en büyüğüyle Macaristan'ı istila edeceğine dair mektuplar geldi" diyordu²⁶.

Bu esnada, *cruzada*²⁷ problemi halen çözülememişti ve Papalık İmparator'a bu *bula*'ları²⁸ vermek konusunda hiç bir adım atmamıştı. V. Carlos Roma'daki büyükelçisine yazdığı mektupta *cruzada*'nın geciktirilmesinin açtığı zararların büyüklüğünü vurguluyordu. Yine aynı büyükelçiye gönderilen başka bir mektupta tonu tamamen değişiyordu. Öngörülen ateşkes Papa'nın hiç hoşuna gitmese de, bunun gibi bir durumda *cruzada*'yı geciktirmesi için hiç bir neden olmadığını yazıyordu. Onun da bu başvuruda bulunmasının sebebinin tamamen Türk'e karşı açılacak olan savaş için gelir elde etmek olduğunu çok iyi bildiğini ve eğer Papa bu isteğini geciktirmeye devam ederse, kendisine Macaristan kralına yardım etmediği için kızmaya hakları olmayacağını belirtiyordu.

V. Carlos bu şartlar altında Macaristan'a yardım önerisinde bulunuyordu. Öncelikle kendi hakkı olan *cruzada*'nın verilmesi gerekiyordu. Başka bir deyişle, eğer Papa görevini yerine getirmese, o da bu konuda parmağını oynatmayacaktı. Hayli ciddi bir polemik söz konusuydu: Türklere karşı Macaristan'a yardım karşılığında *cruzada*'nın ödenmesi. Bu esnada Avrupa'nın farklı köşelerinden gelen postalar panik yaratacak haberler getiriyorlardı. Sessa Dükü 23 Nisan'da Macaristan'ı ilgilendiren acı haberler göndermişti²⁹. Türk üç farklı yönden Macaristan'ı istila etmek üzereydi. Sınırdaki bir bölgede savaş başlamıştı bile. Türkler Tuna üzerinde köprüleri tahrip ederek ilerliyorlardı. Herkes eğer yardım gelmezse, krallığın baştan sona yıkılacağına inanıyordu. II. Lajos'un emrinde sadece 200 atlı asker vardı ve ne yazık ki acilen yaya asker ve paraya ihtiyacı vardı. Papa bir kaç toplantı yaptı ve krala nasıl bir maddi yardım yapabilecekleri üzerinde çalışıldı. 9 Eylül'de genel sekreter Pérez Roma'dan Türk'ün geleceğini doğruluyor ve bu şehirde

²⁶ C.S.P., cilt III, bölüm I, s. 666.

²⁷ *Cruzada*, Papa'nın din düşmanlarına karşı savaşta kullanılmak üzere İmparator'a verdiği paradır. Özellikle VI. Hadrian (Adriano) ve daha sonra VII. Clemente zamanında İmparatorluk ve Papalık arasında büyük bir sorun haline gelen bu "Cruzada", Papa'nın İmparator'a hakkı olan bu parayı vermek istememesi ve sürekli geciktirmesiyle ciddi bir sürtüşme konusu haline gelmiştir. Detaylar için bkz. Özlem Kumrular, *Las relaciones entre el Imperio Otomano y la Monarquía Católica entre los años 1520-1535 y el papel de los estados satélites*, ISIS, 2003.

²⁸ Papa'dan gelen mühürlü resmi emirname.

²⁹ C.S.P., cilt III, bölüm I, s. 657.

Hıristiyanlık aleminin başına gelecek bu felaketi önlemek için hiç bir tedbir alınmadığını belirtiyordu³⁰.

Papa VII. Clemente'nin temsilcisi, 25 Nisan 1526'da Macaristan'dan şu satırları yazıyordu kendisine:

“Eğer Sultan gerçekten gelecek olursa, daha önce defalarca da belirttiğim şeyi bir kez daha üzerine basarak söylemek zorunda kalacağım: Zatı Alileri bu ülkeyi kayıp bilsinler. Burada haddi hesabı olmayan bir hengame hakim, savaşa katılmak için gereken herşeyden mahrumuz. Eyaletler arasında kıskançlık ve çekişmeden başka bir yok. Tebaaya gelince, Sultan'ın kendilerine özgürlüklerini bahşetmesi halinde, asiller sınıfına karşı haçlı seferi zamanında olandan daha de beter bir ayaklanma çıkacak”³¹.

Aynı şekilde, Grosswardein (Nagy-Várad) papazı Francisco Pereni “ilahi” bir tahminde bulunarak, meydan savaşı olacak olursa Macarların 20.000 ölü vereceğini, vakit varken Papa tarafından kutsanması gerektiğini söylemişti³².

Bir kez daha Papa, Hıristiyanlık aleminin kurtarıcısı görevini üstleniyordu. Lakin, bu sefer boş yere Macaristan'a yardım etmeleri için Hıristiyan prenslerin dini duygularını uyandırmaya çalışıyordu. VII. Clemente ölümü beklemekte olan krallığın yardımına koşan, ona finans bulmaya çalışan tek kişiydi. Maddi-manevi destek sağlamaktan son ana kadar vazgeçmedi.

Türk ordusunun İstanbul'dan çıktığı korkunç haberi, zaten bir saldırı beklemekte olan Macarlar'ın kulağına gelmekte gecikmedi. Türk kuvvetler, sıkı bir disiplin altında şiddetli yağmurlara yenilmeden Macaristan istikametine ilerliyorlardı. II. Lajos umutsuzca yardım istiyordu. V. Carlos, kendi adına, Worms Diyeti'nde söz verdiği üzere, 20.000 yaya, 4.000 de süvariden mürekkep bir ordu sağlayacaktı. Lakin bu rakam 1522 ve 1524 yıllarında yapılan Nüremberg Diyeti'nde 6.000 askere kadar inmişti. Ama Türkler 1522 Rodos fethinden beri herhangi agresif bir atakta bulunmadıkları için bu

³⁰ C.S.P., cilt III, bölüm I, s. 793.

³¹ Söz konusu olan Macaristan'da 1514'te yaşanan köylü ayaklanmasıdır. Ludwig Pator. *Historia de los papas*, kitap III, cilt IX, , kitap III, Madrid, 1975, s. 118.

³² C.S.P., cilt III, bölüm I, s. 1026.

plan hiç bir zaman gerçekleşmemiştir³³. Şimdi, Türk'e karşı yardım elzem bir hale gelmişken, herhangi bir yardım söz konusu bile edilmiyordu.

Bu esnada Ferdinand, imparatorluk topraklarının doğudaki savunucusu olarak kendisini Macaristan'ı kurtarmak zorunda hissediyordu. Bu tampon devletin yok olması onu birinci dereceden tehlikeye yüzyüze bırakacaktı. V. Carlos'a gönderdiği mektuplarda bu krallığa yapılacak olan yardımlara ekonomik olarak destek çıkılması gerektiğini ısrarlı bir şekilde belirtiyordu. "Türk Macaristan'dan çekilmek bir yana, Hıristiyan topraklarını boydan boya geçmek isteyecek. Bu durumda da ilk hedef ben olacağım", diyordu tüm teDIRginliğini ortaya koyarak.

Kanuni açısından ise Avrupa'nın içinde bulunduğu durum planlarını gerçekleştirmek için ideal görünüyordu. Venedik tarafında herhangi bir hareket söz konusu değildi. Babıali'yle dostane ilişkilerini koruyorlardı. Öte taraftan, İran Şahı V. Carlos'la diplomatik ilişkiler kurma çalışmalarında bulunsa da, şimdilik bir savaş hazırlığı içinde görünmüyordu. İç sorunlarıyla meşgul olan Avrupa'da göze çarpan bir hareket söz konusu değildi. İmparator'un resmi vakanüvisi Pero Mexia'nın da vurguladığı gibi "Türk Hıristiyan Hükümdarlar arasındaki anlaşmazlıkları fırsat bilerek şahsen Macaristan'ı fethetmeye gelecekti"³⁴. Mexia yine aynı şekilde Papa'nın da bizzat katıldığı İmparator'a karşı toplanan Cognac ittifakının altını çiziyordu. "Büyük Türk Süleyman Papa ve müttefiklerinin İmparator aleyhinde harekete geçtiklerini ve bütün güçlerini buna sarf ettiklerini bildiğinden Hıristiyan alemine karşı bir girişimde bulunmak için doğru bir zamanlama olduğunu düşündü", diyordu³⁵. Kanuni Sultan Süleyman'ın saldırı hazırlıkları ise bu ittifakın kurulmasından çok önceye denk geliyordu. Ama şimdi herşey Sandoval'ın yorumuna göre Macaristan ve umutsuz durumundan faydalanmak için fırsat kollayan Sultan'ın lehinde görünüyordu. Sandoval şöyle sürdürüyordu yorumunu:

"Macar kralı Lajos'un çok genç olması yanında, savaş konusunda pek tecrübesiz olduğunu, ondan yana çıkacak kimsenin olmadığını, eniştesi olan İmparator'un ondan ne denli uzak ve kendisine karşı birleşen

³³ R.B. Merrimar, *Suleiman the Magnificent*, Oxford University Press, London, 1944, s. 83.

³⁴ Pedro Mexia, *Historia del Emperador Carlos V*. Madrid, 1945, s. 447.

³⁵ A.g.e., s. 447.

Hıristiyanlarla boğuşmakta olduğunu görmek ona (Süleyman'a) güç verdi"³⁶.

Sandoval II. Lajos'un 27 Ağustos'ta savaş meydanından V. Carlos'a yazdığı mektubu da vakayinamesinde yer verir. Mektubun gerçek ya da kurgu olup olmadığı bilinmese de kralın içinde bulunduğu umutsuz durumu çok dramatik bir şekilde anlattığı su götürmez:

"Hıristiyan Hükümdar ve Katolik Kralların yardımına ihtiyacımız var. Muzafer kral bizi unuttu, yarın kimin kalıp kimin öleceğini göreceğiz. Defalarca Majesteleri Sezar aracılığıyla pek kıymetli oğlumuz ve sizin kardeşiniz Arşidük aracılığıyla Hıristiyanlığın içine düştüğü bu sefaletten bizi kurtarmanızı rica ettiğimizi bildirdik. İşte böyle bir umutsuzluk içindeyiz.. Bu size yazabileceğimiz son mektup olduğundan, düşmanımız Türk'ün ne kadar güçlü olduğunu size bundan istifade ederek anlatmaya çalışacağım"³⁷.

Sadece Macaristan'ın değil, tüm Hıristiyanlık alemi'nin içinde bulunduğu ve Avrupa'nın kalbine doğru ilerlemekte olan tehlikenin haberini veriyordu:

"Majestelerini bir konuda uyarmak istiyorum: elde kalanı da bütün gücünüzle kurtarmazsanız, Roma bu kasap kurdun savaşçıların elinde kalacak, çünkü eminiz ki yarın bizim ölümümüz ardından zafer kazanacak. Ordularını İtalya'ya kadar indirmeyi ve donanmasını Venedik ve Sicilya adalarına göndermeyi umuyor."

Macar kralının şaşaalı söylevleri ve arka planı sağlam olmayan güç gösterisi savaş sonrasında büyük eleştirilere konu olacaktı. Kralın cesaretinin, silah kullanma yetisiyle pek de doğru orantılı olmadığı söyleniyordu. Öte yandan, kralın bu deli cesaretini, tartışmasız bir şekilde kendisinden çok daha üstün olan Türk ordularının karşısına çıkma arzusunu metheden bir kitle de vardı. Paolo Gioivo'nun da dediği gibi Lajos "*Bir savaş sabebi ya da galibiyet umuduyla değil o hiç kaçarı olmayan ihtiyaçtan*" savaşa tutuşmuştu. Çağdaşları ülkenin bahtsızlığını Kutsal Kitap'tan bir cümleyle ölümsüzleştirecekti: "*Ah kralı küçücük bir çocuk olan zavallı memleket!*"³⁸

³⁶ Prudencio de Sandoval, *Historia de la vida y hechos del emperador Carlos V*, cilt II, Madrid, 1955, s. 184.

³⁷ A.g.e., s. 185.

³⁸ P. Piccolomini, *Due lettere di Ludovico II re di Ungheria*. Siena, 1904. Bkz. Pastor, Ludwig: *Historia de los papas*, Kitap III, cilt IX, Madrid, 1975, s. 114.

Genç kralın bu deli cesareti Jagellonları yok olmaya götüren ilk adım olacaktı.

Öte taraftan bakıldığında, Kral Matyas'ın ölümünden sonra onun gibi pek çok alanda ülkeyi taçlandıran parlak bir hükümdar gelmemesinden kaynaklanan bir boşluk vardı. Macar devleti her alanda olduğu gibi askeri alanda da prestij kaybetmeye devam ediyordu. II. Lajos bu pek çok alana yayılan düşüşü halkın ve devlet büyüklerinin gözü önünde bir ırmana döndürmek, ya da körü körüne silahlara güvenerek ülkenin kaybolan prestijini mi kurtarmak istemişti? Macarların cesareti ve ağır zırhlıların bir mucize yaratabileceğini mi sanmıştı yoksa? Bu umutsuz askeri durum karşısında Lajos bütün Macarları toplayıp onlara vatanseverlik vaazları vermişti. Korkaklığı cezalandırmak için tedbirler alınıyordu. V. V. Carlos'a savaş alanından gönderdiği mektubunda sarf ettiği şu sözler ilgi çekicidir: "O kaba ellerinin kanımızı akıtacağından eminim, lakin azizlerin ruhlarımızı alacağına inanıyoruz"³⁹.

Sultan'ın beraberinde getirdiği askerlerin sayısını kesin olarak belirlemek ne kadar zorsa, Macarların ve müttefiklerinin sayılarını belirlemek de o kadar çetrefildir. Son güne kadar gönderilen yardımların devam ettiğini belirtmek gerekir. Osmanlı kaynakları ve diğer Batı kaynaklarının verdikleri rakamlar arasında büyük bir fark mevcuttur. Doğal olarak Batılı kaynaklar Türk ordusunun asker sayısını yükseltmeye, Osmanlı kaynakları ise bu rakamı aşağı çekmeye çalışmaktadır.

V. Carlos'un vakaynüvisi Sandoval her bir Hıristiyan için 30 Türk olduğunu söyler⁴⁰.

Mübalâğa gayet nettir. Vakaynüvislerin verdikleri minimum Macar askerleri sayısını ele aldığımızda bu rakam 600.000 yapar ki, bu da açık bir şekilde imkansızdır. Pedro Mexía ise 250.000 Türk askeri olduğunu iddia eder. Celalzâde, vakaynamesinde genç Macar kralının Avrupa devletlerinden yardım istediğini ve bunun karşılığında aralarında Alman, Rus, Leh, İspanyol, Fransız, Sicilyalı, Portekizli, Cenovalı, Venedikli'nin yanı sıra Papalık ve Ancona'nın gönderdiği askerden oluşan 150.000 kişilik atlı, 12.000

³⁹ Prudencio de: Sandoval, *Historia de la vida y hechos del emperador Carlos V*, cilt II, Madrid, 1955. s. 184. Biblioteca Palacio de Madrid'de söz konusu olan mektubun birkopyası bulunmaktadır. Elyazması 9442, fol. 120.

⁴⁰ A.g.e., Cilt II, p. 186.

kişilik de yayadan ibaret bir ordudan bahseder⁴¹. Hem ordunun sayısı, hem de etnik yelpezası hayli mübalağalıdır.

Peçevi ise savaş alanında 200.000 Macar askeri olduğunu söyler⁴². Aynı şekilde Kanuni yazdığı zafernamelerde 150.000 kişilik bir orduya karşı zafer kazandığını belirtir. Ferdinand da öte yandan V. Carlos'a yazdığı 5 Aralık tarihli mektubunda Macar kralının savaşa 40.000 askerle kauldığını nakleder⁴³.

Macarlar uzmanı oldukları ağır zırhlılara ve atlı birliklerine güvenerek Mohaç'a kadar gelmişlerdi. Tömöri⁴⁴ savaş arifesinde Kral II. Lajos'a Sultan'ın 300.000 kişilik bir orduyla gelmesinin muhtemel olduğunu, -ki bu gerçekten mübalağalı bir rakamdı-, ama korkmasına gerek olmadığını, çünkü tümünün korkak askerler olduğunu ve sadece 70.000 kadarının savaş sanatını bildiğini yazıyordu⁴⁵. Yaklaşık 15-20.000 kişilik askeriyle yakın bir yerde bulunan János Szapolyai ise bu birlikleri savaşta kullanmak istemiyordu. Juan Frangipani de 16.000 askeriyle batı sınırına doğru ilerlemekteydi. 13 Ağustos tarihinde Drava nehri üzerindeki Petervarad'ın düştüğü haberi geldi.

Bütün komşu devletler alarma geçmişti. Ama bu durumda bile İmparator'un kayıtsız görünmesi dikkat çekiyordu. Venedik'teki büyükelçisi Alonso Sánchez kendisine Türkler'in attığı bütün attığı adımları tek tek bildiriyordu. Eylül ayında Sánchez, İmparator'u bu bölgede dolaşan dedikodulardan haberdar ediyordu. Macarlar'ın Türkleri yenilgiye uğrattığı söyleniyordu⁴⁶.

"Türkler zafer sarhoşluğu içinde giderlerken Macarlar onları bozguna uğrattılar. Majestelerine bahsi geçen gün yazdığım bu Macarlar'ın geri dönüp Türkler'i bozguna uğrattığına dair verdiğim ikinci haberin doğruluğu konusunda herhangi bir şey bilinmiyor. Doğru olduğu da sanılmıyor. Doğru olan birşey varsa o da Türk'ün zafer kazandığı. Ama

⁴¹ Celalzâde Mustafa Çelebi, *Tabakatü'l- memalik ve derecatü'l mesalik*. ed. Sadettin Tokdemir, İstanbul, 1937, s. 73.

⁴² Peçevî İbrahim Efendi, *Tarih-i Peçevi*, önsöz ve indeks: Fahri Ç. Derin; Vahit Çabuk, İstanbul, 1980. Asker sayısını dair detaylı bilgi için bkz. s. 110-111.

⁴³ A.g.e., 186.

⁴⁴ "Paulo Tomereo, Archobispo de Collocense, frayle de San Francisco, ombre valiente de manos". Paolo Giovio, *Commentario de las cosas de los turcos*. Venezia, 1531, s. 186.

⁴⁵ Roger Bigelow Merriman, *Suleiman the Magnificent*, NY, 1962, s. 89.

⁴⁶ R.A.H. (Real Academia de la Historia), C.S.C. (Coleccion Salazar y Castro), dosya. A-38, fol. 351. 20 Eylül 1526 tarihli mektup.

Arşüdüük'ün burada bulunan büyükelçisine bu ayın XV ve XVII'sinde gelen mektuplar var. Transilvanya Voyvodasının ve bu krallığın diğer büyük adamlarından birinin Bohemya ve Almanya'dan kısa zamanda gelecek yardımlarla Türk'e karşı bir sefere çıkmayı düşündüklerini yazıyor."

Türkler Lajos'un tüm ordusunu yarım gün içinde Mohaç düzlüğünde yerle bir etmişlerdi. Oysa don İñigo de Mendoza'ya gönderdiği 8 Eylül tarihli mektubunda, "Kutsal inancımızın yeminli düşmanı o bölgede Hıristiyanlığın baş ve en önemli kalesi olan Macar Krallığı'nı istila etmeye hazırlanırken, onlar ve sevgili kardeşinin ona karşı koymak için ellerinden gelen herşeyi yaptıklarını" yazıyordu¹⁷.

Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden gelen mektuplar tüyler ürpertici haberleri doğruluyordu. Bu sefer bir dedikodu söz konusu değildi. 15 Eylülde Alonso Sánchez en yeni haberleri ulaştırıyordu İmparator'a: "*Yaklaşık üç gün önce burada açık açık Türk'ün Macar Kralı'nı yenilgiye uğrattığı söylendi. Haberler sağlam bir kaynaktan gelmediği için, fazla önem verilmedi*". V. Carlos'un eniştesi olan kral ölmüştü ve daha da kötüsü İmparator'un kızkardeşi Kraliçe Maria tehlikenin tam göbeğinde kalmıştı. Augsburg'lu bir din adamının getirdiği haberlere göre de "Kraliçe Bresburg adında bir yerdeydi ve Türkler'in o bölgeyi sardığından ve tüm civara yayıldığından kurtulması şüpheliydi"¹⁸. Bu haberin verildiği mektup da ayrıca şu detaylar veriliyordu:

"Üç gündür burada açık açık Türklerin Macar kralını bozguna uğrattığı söyleniyor. Haber pek sağlam bir kaynaktan gelmediği için, kimse bu habere inanmıyordu. Bu sabah ayın dokuzundan Augusta'dan Roma'ya gitmek üzere yola çıkmış olan bir din adamı geldi. Kendisi yola çıkmadan bir gün önce Linz'ten bir posta gelmiş ve Macar kralının Türk'le savaşa giriştiği haberini veriyormuş. Ayrıca Macaristan Kraliçesinin Bresburg denen bir yerde olduğu ve kurtulması konusunda şüpheleri olduğunu, çünkü Türklerin neredeyse bu yeri kuşattıklarını ve dört bir yana yayıldıklarını yazıyorlarmış. Aşağı Avusturyalılar kraliçeyi kurtarmak ve Linz'e götürmek için ellerinden gelen herşeyi yapıyorlarmış. Bu din adamı ayın X'nunda Insbrug'tan geçmiş ve Arşidük'ün Tiron kontluğuyla diyeti tamamladığını öğrenmiş. Zat-ı Alilerine Türklere karşı savaşta altı ay boyunca 5.000 piyade ile hizmet edeceğini ve Zat-ı Alilerinin de zaman kay-

¹⁷ C.S.P., cilt III, bölüm I, s. 879.

¹⁸ Alonso Sánchez'in Carlos'a 15 Eylül 1526 tarihli mektubu. R.A.H., C.S.C., dosya. A-38, fol. 323-324.

betmeden Linz'e doğru yola çıktığını söylüyor. Augusta'dan ayın VIII'de tüccarların gönderdiği mektuplar var. Onlar da aynı bozgunun ve Macar kralının ölümünden bahsediyorlar"⁴⁹.

Macarlar ölümcül darbeyi yedikten sonra, bu trajik haberlerin en çok yankı yaptığı Roma'daki imparatorluk delegeleri ve büyükelçileri bunu takip eden aylarda Türk'ün attığı adımları tüm detaylarıyla bildirmeye devam ettiler. Ferdinand kendi topraklarında gelişmekte olan bu tehlikeye karşı acil bir önlem almak için kolları sıvadı. 25 Eylül'de Arşidük'ün Roma'daki büyükelçisi Maestro Salamanca, İmparator'a gönderdiği mektupta istila sonrası yeni gelen postaları incelemek için yapılan toplantının detaylarını bildiriyordu. Bu toplantıda İmparator'un tüm Hıristiyan hükümdarlarla bir pakt imzalaması öngörülüyordu⁵⁰. Aynı ayın 17'sinde Ferdinand'ın "*bir meclis toplantısı yaptığını ve Hıristiyan Hükümdarların tüm büyükelçileri ve delegelerini bir araya getirdiğini*" bildiriyordu. Yine aynı mektupta, Salamanca özellikle Ferdinand'ın içinde bulunduğu tehlikeye dikkat çekiyordu: "*Ben Avusturya ve ona bağlı topraklar Macaristan'a en yakın devlet olduğu için meseleyle en çok ilgili olan Zatu Alilerinin emir kulu olarak çağrıldım*", di-yordu. Ayrıca bu mecliste pek çok konunun tartışıldığını ve böylesine büyük ve acil bir hale gelen tehlikeye bir çözüm bulmak için kaynakların ortaya atıldığını" bildiriyordu. Varılan sonuç, "*Yillardır Hıristiyanlık aleminin duvarı ve kalesi olmuş bu sefalet içindeki ülkeyi Kutsal inancımızın bu insafsız, zalim ve zorba düşmanından kurtarmak için*" Carlos ve tüm Hıristiyan devletler arasında bir ateşkes ve silahsızlanmanın gerektiği-ydi.

Ferdinand, Venedik'teki İmparatorluk büyükelçisi Alonso Sánchez'e Türk'ün ilerlediğini, kısa bir zaman içinde Buda'ya varacağını ve bu şehirde de kendisine karşı koyacak hiç bir kuvvetin bulunmadığı haberini veriyordu⁵¹. Gerçekten de durum korkulduğu şekilde gelişmişti. Genova'daki imparatorluk elçisi Lope de Soria, İmparator'a Ferdinand'ın Lombardia'ya inecek olan Alman yaya birliklerinin bir kısmını kendisine göndermesini istediğini bildiriyor ve İmparator'a Türklerin bütün Macaristan'ı ele geçirdikten sonra Frioli'ye geçeceklerini, ve bir kez İtalya'ya ayak bastular mı bu topraklardan çıkarılmasının çok zor olduğunu bildiriyordu⁵².

⁴⁹ A.g.b.

⁵⁰ R.A.H., C.S.C., dosya A-38, fol. 392.

⁵¹ Ferdinand'ın Alonso Sanchez'e gönderdiği 20 Eylül 1526 tarihli mektup. A.g.e., s. 938.

⁵² Lope de Soria'nın V. Carlos'a gönderdiği Eylül 1526 tarihli mektup. A.g.e., 938.

Diğer bir taraftan Türkler savaşın akabinde akına devam ettiler. Kemal Paşa-Zâdenin anlattıkları, V. Carlos ve I. Ferdinand'a gelen haberlerden farklı şeyler değildi. Osmanlı vakanüvisi «akın beğlerine, akıncı leşkerine icazet» olduğunu nakleder. Aynı anlatıya şunları bildirerek devam eder:

«Yasak olmuştu ki, kimse dutsak saklamaya, atludan ve yayaktan ele gireni ittifakile meydan-ı siyasete getürdiler. Ol de-fercamlarıñ hüsam-ı intikama rikabların kırab idüb, ferman-ı kaza-meza ve kader-eseri yerine yetürdiler, kişisiniñ ulusınıñ ölüsiyle kurdu vü kûsı, tuyûr u vühûşı toyurdılar.»⁵³

Türkler durdurulamıyordu. Mohaç'ta Macarları yenilgiye uğrattıktan sonra Buda'ya⁵⁴ gelmişler ve bu şehri de ele geçirmişlerdi. Sadece büyükelçiler değil, askerler ve din adamları da yeni gelişmeleri bildirmekte geri kalmıyorlardı. Kumandan Aguilera, İmparator'a Buda'nın Türklerin eline düşüşünün haberini veriyor; VII. Clemente'nin François ve İmparator arasında bir antlaşmaya varılması konusunda dileklerini iletiyordu⁵⁵. Durum gittikçe karmaşık bir hal alıyordu. *“Bugüne bugün Türk'ün tüm Macar Krallığını kendi toprağı ilan ettiğini, Arşidük'ün Macar Krallığı'yla sınır teşkil eden şehri Viyana üzerine gelmeye niyetlendiğinin söylendiğini”* yazıyor ve şöyle devam ediyordu:

“Burada denilene bakılırsa Viyana Avusturya'nın anahtarı ve tüm gücü, ve bu şehrin elden çıkması büyük bir kayıp olacak. Çünkü bu şehir Macaristan'ın yeniden ele geçirilmesi için bir basamak ve birinci dereceden önemli. Ben bütün bunları siz Majestelerine en doğrusunu yazabilmek için Papa'dan öğrendim”.

Mexía “Hıristiyanlık alemi”nin bu durum karşısındaki ilgisizliğini şiddetle tenkit eder:

“Daha önce de söylediğim gibi Hıristiyan kralların güçleri Cremona'yı savunmakla meşgulken, (Türkler) 29 Ağustos'ta bu zaferi kazandılar. Onlar bu işi bulandırmak istemediklerinden Türk Sultanı daha da ilerledi: Buda şehrinde ve bu krallığın büyük bir kısmında ne varsa çalıp çırpıp yağmaladı. Hıristiyanların rezaleti ve utancı önünde muzaffer bir şekilde ülkesine geri döndü.”⁵⁶

⁵³ Kemal Paşa-zâde, Tevarih-i Âl-i Osman, X. Defter, haz. Şerafettin Severcan, TTK, Ankara, 1996.

⁵⁴ Budin.

⁵⁵ R.A.H., C.S.C., dosya A-39, fol. 10-12. 31 Ekim 1526 tarihli mektup. Roma'dan.

⁵⁶ Pedro Mexía, *Historia del Emperador Carlos V*, Madrid, 1945, s. 449.

Papa, kendi adına konjonktürden yararlanarak François ve Carlos arasındaki buzları eritmeyi planlamıştı. *"Eğer gerekirse evrensel bir barış ve Hıristiyan dininin yararı için İspanya'ya ve Fransa'ya gidip Majesteleri ve Sayın Fransa Kralını ikna edeceğini"* söylemişti.

Ramiro Nuñez de Aguilera, 3 Ekim 1526'da Carlos'a gönderdiği mektupta Papa'ya Türkler'in Buda'yı ele geçirip sonra da Viyana'ya doğru ilerlediklerine dair haberlerin doğru olup olmadığını sorduğunu naklediyordu. Papa da *"gözlerinde yaşlarla"* bunun doğru olduğunu bildirmiş ve *"İmparator'un yüceliğini ve kutsal niyetini göstermesinin tam zamanı olduğu"* yorumunda bulunmuştu. Ayrıca bütün olanları unutmaya kararlı olduğunu ve İmparator ve Fransa kralı arasında barış elçisi rolü üstleneceğini de eklemişti. Ve eğer gerekirse kalıcı bir barış üzerinde çalışmalarda bulunmak için İspanya ve Fransa'ya bir seyahat yapacağını, Hıristiyanlık aleminin buna şimdi her zamankinden daha çok ihtiyacı olduğunu da ekliyordu⁵⁷. Avusturyalılar ve Macarlar gelişmekte olan bu tehlike altında korkulu anlar yaşayan tek millet değildiler. Korku Roma'yı da sarmıştı. Mohaç "felaketi"nin haberleri burada da çok büyük yankı uyandırmıştı. Papa VII Clemente bütün Hıristiyan hükümdarları bir araya gelip toplu bir yardımda bulunmaya çağırıyor ve pek yakında İmparator'la şahsen görüşmek için Barcelona'ya doğru yola çıkacağı haberini veriyordu. İronik bir şekilde, bu haberi vermesinin ertesi günü Roma, İmparatorluk birliklerinin saldırısına uğramış ve o meşhur "sacco di Roma" (Roma'nın yağmalanması) vuku bulmuştu. Böylelikle bu coğrafyada artık Türkler'e karşı yardım çağrısı unutulup gitmişti. 1527 yılı ise bu telaşla geçecekti.

Ekim ayı başında Alonso Sánchez, Carlos'a Venedik'e gelen Buda valisinin getirdiği Macaristan'ın istilasının ayrıntularını yazıyordu⁵⁸. Buda valisinin misyonu *"gözlerini bu pek önemli ve miras yoluyla kendisine kalan krallığa çevirmesi için Carlos'a yalvarmasını"* istemektir. Valinin ikinci dileği farklı bir önem taşıyordu: Carlos'un *"bu anlaşmaları Macarlara karşı çok dışlayıcı davranan Almanlar aracılığıyla yapmamasını"* rica ediyordu. Macaristan'da hüküm süren kaygı her alanda kendini gösteriyordu. II. Lajos'un bir varis bırakmadan ölümünden sonra, tam anlamıyla bir kaos çıkıvermişti ortaya. Herşey muallaktaydı. *"Ne bir başı, ne de bir kralı"* olmama durumu ülkedeki paniği körüklüyordu. Bir Alman girişimi durumu daha da çıkmaza sokacaktı.

⁵⁷ R.A.H., C.S.C., A. 39, folyo 10-2.

⁵⁸ R.A.H., C.S.C., A-39, fol. 13-14. 4 Ekim 1526 tarihli mektup.

Diğer taraftan, Macaristan'da 30.000'den fazla Türk bulunduğunu belirtiyor ve şöyle bir uyarıda bulunuyordu: *"Eğer Türk kışı Macaristan'da geçirecek olursa, dönerken kolayca Avusturya'ya ele geçirebilir. Bu da büyük bir tehlike demektir"*. Kasım ayında Pérez, Carlos'a Kanuni'nin Transilvanya'ya geçtiği ve buradan da topçu birliğinin büyük bir kısmını nehir üzerinden İstanbul'a gönderdiği haberini veriyordu. Macar topraklarında ele geçirilen bronz çanları eriterek 3.000 gemilik kurşun yaptırmıştı⁵⁹.

Diğer tarafta ise Kanuni diplomatik ilişkilerin olduğu devletlere zafernameler göndermekte gecikmedi. Venedik elçisine göndermeyi de ihmal etmedi. Aynı ayın 9'unda Alonso Sanchéz Venediklilerin büyük bir sabırsızlıkla bekledikleri Türk elçisinin getirdiği haberleri Carlos'a ulaştırıyordu⁶⁰. İlk haber nispeten bir rahatlık veriyordu. *"Efendisi kışı geçirmek üzere Edirne'ye dönecekti"*. İkincisi ise ülkede siyasi durumu karıştırmaktan başka bir işe yaramıyordu: *"Bu cumhuriyetin (Venedik'in) tercümanının dediğine göre, Türk'ün bahsi geçen elçisi ona gizlice Türk'ün Transilvanya⁶¹ Voyvodası'yla görüşmelere başladığını, ve Voyvoda'nın Türk'ün isteği üzere kral ilan edileceğini söylemişti"*. Büyük bir ihtimalle Carlos yeni siyasi durumdan ilk defa bu mektupla haberdar edilmişti.

Bu yeni haberler tabloyu daha da karmaşık bir hale getiriyordu. Macar tahtına aday olan üç kişinin varlığıyla siyasi ortam tam bir çıkmaza girmişti. II.Lajos'un Mohaç'ta ölümü Macaristan ve Bohemya'da hüküm süren Jagellon sülalesinin sona ermesi demektir. Belirli bir asiller sınıfı tarafından desteklenen János Szapolyai da tahta adaydı. Kanuni Sultan Süleyman Buda'yı ikinci bir İstanbul yapacağını söylüyordu. Öte taraftan Macar Kralının varis bırakmadan ölümü Ferdinand'ı otomatik olarak kralın varisi yapıyordu. Habsburglar, Jagellonlarla imzaladıkları bir veraset antlaşmasına göre tahtın varisi sayılıyorlardı. Asiller sınıfından milliyetçiler János Szapolyai'yı kral seçtiler. Realist kesim ise, II. Lajos'un dul eşi Maria'nın önderliğinde, Krallık meclisinden gayri bir meclis toplayarak Ferdinand'ı kral seçti⁶². Diğer taraf-

⁵⁹ C.S.P., cilt III, bölüm I, s. 993.

⁶⁰ R.A.H., C.S.C., dosya A-39, fol. 13-14.

⁶¹ Erdel.

⁶² Macaristan'ın Türkler tarafından istilası ve Habsburg hakimiyeti için, Bkz. Zoltán Halasz, *Historia de Hungría*. Madrid, 1973.

tan Transilvanya'da (Erdel) herşeyin yoluna girmesi için daha otuz yıl beklenecekti⁶³.

Avrupa ciddi bir siyasi, ekonomik, sosyal değişimin eşiğindeydi. Mohaç'tan başlamak üzere Macaristan bir savaş alanı haline gelecekti. İki süper gücün çatışma sahası olacak olan bu ülkede sorun daha bir kaç on yıl boyunca çözülemeyecekti. Mohaç bir yenilgiden çok daha öte sonuçlarla çıkagelmişti. "Bir milletin mezarı" benzetmesinin hiç de abartılı olmadığını zaman gösterecekti⁶⁴. Ferdinand'ın Babıali'ye gönderdiği elçi Busbeck'in yıllar sona yaptığı uyarı ta Mohaç felaketine kadar giderek, bu savaşın Avrupa'nın kaderini nasıl değiştirdiğini özetleyecekti:

"İlk savaşlarda Kral Lajos öldü. Macaristan başşehri olan Buda şehri zapt edildi. Sonra Transilvanya aynı akıbete uğradı. Mâmur bir krallık yıkıldı. Aynı sonun kendi başlarına da gelmesinden korkan komşu memleketlerde bir telaşur başladı. Bu olaylar Hıristiyan hükümdarlarına bir ibret olmalı, eğer selâmetlerini istiyorlarsa düşmana karşı istihkâm ve kalelerini sağlamlaştırmağalı⁶⁵.

Böylelikle sancılı bir geçiş devresi başlamış oluyordu. Bu iki imparatorluk arasındaki tampon devletin yok olması, kralının ölmesi ve halkın tebaa olma arifesinde olmasıyla birlikte Ferdinand tehlike hattının en önünde bulunuyordu. Arşidük bir şehirden diğerine koşup duruma bir çözüm ararken bir taraftan da bu tüyler ürperten haberleri İmparator'a ulaştırıyordu. Türklerin kazandığı bu zaferin tek getirisi sadece Katolik kesimin değil Protestanların da tehlikenin boyutlarının farkına varmaları ve Ferdinand'a bu ilerlemekte olan tehlike dalgası karşısında yardım etmeyi kabul etmeleri olmuştu. Innspruck Diyetinin toplanması üç günü buldu ve diyetle Arşidük'ün hizmetine en çok ihtiyacı olan bölgede beş ay süresinde 5000 yaya askerin verilmesi kararlaştırıldı. Yine aynı şekilde, Tyrol'ün Türk hakimiyeti altında kalması halinde bütün kuvvetleriyle bu bölgeyi savunmaya ve Ferdinand'a ekonomik yardımda bulunmaya karar verdiler. 11 Eylül'de Fer-

⁶³ Bkz. Teréz Oborni, "The country nobody wanted: Some aspects of the History of Transilvanian Principality", Specimina Nova Pars Prima. Sectio Mediaevalis II. a Pécsi Tudományegyetem Középkori és Korajúkori Történeti Tanszékének történeti közleményei. Pécs, 2003.s. 101-108.

⁶⁴ Alfred Rambaud, Ernest Lavisse, *Histoire Générale du IV siècle a nos jours*, cilt IV, Paris, 1894, s. 620.

⁶⁵ Ogier Ghislain Busbecq, *Türk Mektupları*. İstanbul, 2002. Ed. Recep Kibar. Augerio Gislenio Busbequo, *Embaxada e Viages de Constantinopla*. Madrid, 1578. s. 12-13.

dinand Innspruck'tan Linz'e, oradan da Viyana'na geçti⁶⁶. Tehlikenin eşliğinde olan Arşidük büyük bir korku içinde halası Margarita'ya içinde bulunduğu korkunç durumu anlatan mektuplar gönderip, kendisinden yardım istiyordu⁶⁷. Ama tehlike görüldüğünden çok daha büyüktü. Bu bütün Almanya'yı içine alacak bir dizi felaketin başlangıcı olabilirdi⁶⁸.

Avusturya halkı da Macarlar'ın uğradığı bu büyük yenilgi ve ilerlemekte olan Türk kuvvetlerinin yarattığı korku girdabına kapılmıştı. Türkler Orta Avrupa'da ilerliyorlar, etrafi ateşe veriyorlardı⁶⁹. Korkuya kapılan János Szapolyai ise bir taraftan İmparatorluk tarafından kendisine söz verilen Bohemyalı ve Alman askerlere ekleceği 10.000 askeri toplamaya çalışırken, diğer bir taraftan da ilerde kendisi için daha faydalı olabilecek planlara girişiyordu.

Lakin, Anadolu'da ayaklanmaların başladığı bu zamanda Kanuni'nin İtalya'ya geçmesi söz konusu değildi. Zaten mevsim de bu birliklerin ilerlemesine izin vermiyordu. Bu esnada Carlos da Ferdinand'a gönderdiği mektuplarda İtalya'daki tehlikeye karşı koyabilmek için yardım istiyordu. İki ateş arasında kalan Arşidük hala bir çıkış yolu aramaktaydı. Herşey kötü gidiyordu. Ferdinand'ın tüccarlarla görüşmek ve onları parayı önceden belirle-

⁶⁶ C.S.P., cilt III, s. 897 (Almanya'dan haberler). "Ex causa quia Turcus obtinuit conflictum contra Regem Hungarie, et etiam non scitur ut rex vivus aut mortuus"

⁶⁷ Ferdinand'ın Margareta'ya gönderdiği 18 Eylül 1526 tarihli mektup. Wilhelm Bauer, *Die Korrespondenz Ferdinands I.* Wien, cilt I, 1912, s. 451. "Ce jourdui me sont venues nouvelles, comme led. Turc avoit prins lad. Ville de Bude et qu'il a depesché deux de ses principaulx capitaines avec chacun bon nombre de gens, l'ung pour entrer en mesd. pays d'Austrice, pour y brusler, gaster et faire le is qu'ilz pourront et l'autre pour faire le semblable en Stiere, à quoi on desia fait commencement, voire que desia ont couru jusques à 15 ou 16 lieues près de Vienne-»

⁶⁸ "Non seulement moi, nostre maison d'Austrice et tout la Germanie tumberont à routeille ruine et desolación, mais aussi toute la reste de la chrestienté". Aynı mektupta Ferdinand yaşadığı finans sorununu şu şekilde belirtiyordu:- "Et pour le present, ne sai chose autre digne de vous escripre, sinon que vous supplie, mme, bien humblement que, si de vostre part me pouez faire quelque aide et secours, qu'il vous plaise de faire, car j'eme treuve tant despourveu d'argent, sans lequel ne se peut riens faire, à cause des grosses despences que, depuis que suis entré en Allemaigne, m'a convenu faire tant à cause desd. Turcz, de l'empire, contre les paysans, paie, grosses debtes et en autres diverses manieres. Et veu mesmes que mes pays ne sont à beaucop près souffisans pour pouoir furnir à teles despence qu'il est neccessaire pour la repulcion dud. Turc, m'est et sera impossible lui sçavoir resister, ains pourra avenir que par faulte d'aide et secours aures tost les mesmes nouvelles de moi que dud. Feu roi de Hongrie". A.g.e., s. 452.

⁶⁹ C.S.P., cilt. III, s. 897. "Quod fugiunt et ad fugam se disposuerunt, uti Hungari facere solent"

nen tarihten önce göndermeye ikna etmek üzere Augusta'ya gönderdiği adamlar olumsuz cevapla karşılaşmışlardı. Son çare olarak Jorge Fransperch'i⁷⁰ yaklaşık 60.000 düka değerindeki sarayın tüm mücevherleriyle birlikte Augsburg'a göndermişti.

Diğer bir taraftan Türklerin ilerledikleri topraklarda Sultan'ın Viyana'ya saldıracağı haberleri yayılmaya ve büyük bir panik dalgası yaratmaya başlamıştı. Türkler köprüleri yıkarak ve hiçbir yerde garnizon bırakmadan ilerliyorlardı. Sultan, İstanbul'a dönerken Buda'nın ele geçirilişini ve zaferi sembolik olarak kutlamayı ihmal etmiyordu. Anadolu kızıışmaktaydı. Sultan, yokluğundan faydalanarak ortaya çıkan Kilikya ve Karaman bölgesindeki ayaklanmaları bastırmak üzere dev adımlarda kendi topraklarına doğru ilerliyordu.

11 Ekim de Alonso Sánchez İmparator'a Venedik sarayına bir Türk elçisi geldiğini bildiriyordu. Kanuni'nin kışı Edirne'de geçireceğini, "Transilvanya Voyvodası"nın Sultan'ın haraçgüzarı ve aynı zamanda Macaristan Kralı olarak tahta geçeceğini bildiriyorlardı. Büyük bir ihtimalle bunlar Macaristan'ın geleceğiyle ilgili Carlos'un kulağına gelen ilk haberlerdi.

Mohaç Savaşı'nı bir Türk-Macar savaşı olarak algılamak büyük bir hatadır. Mohaç sadece Macaristan'ın durumunu ani ve kökten bir şekilde değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda iki rakip imparatorluğu yüz yüze getirmiştir. Bu arada, Mohaç Transilvanya'yı da yüzyılın bu iki dev imparatorluğunun arasına sokmuştur. Ferdinand ve Ana Ekim 1526'da gerçekleşen Presburg⁷¹ Diyeti'nde kral ve kraliçe seçilmişlerdi. Macar asil sınıfından bazıları János Szapolyai'yı kral seçtiler ve ona Szekesfehervar'da taç giydirdiler. Nerdeyse aynı zamanda merhum kralın eşi Maria 16 Aralık'ta kardeşi Ferdinand'ın rakip bir diyetle Macaristan kralı seçilmesini sağladı.

Savaş bunu takip eden iki yüzyılda da kesin bir şekilde çözümlenemeyecek bir dizi sorunsala yol açtı. Bu tarihten itibaren Macaristan toprakları artık kronik bir savaş alanına dönüşecek, ülke iç armoninin sağlanamayacağı bir bölge haline gelecekti. Asiller sınıfından büyük bir kesim, Habsburgların tehdit altında kalan ülkelerine yardım göndermekte gecikmiş olmasına rağmen Ferdinand'ı destekliyorlardı. Habsburgların hala Macaristan'ı Türklere karşı savunmak için yeterli güce sahip olduklarına

⁷⁰ Fruntsberg.

⁷¹ Bratislava.

inamıyorlardı. Protestanlar Spira'da kazandıkları hakları korumak istediklerinden *Staathalter*'in sağlam bir yer edinmesinden korkuyorlardı. Taht için Macaristan ve Avusturya arasında çıkacak bir rekabet Katolik saflarını güçsüz hale getirebilirdi. Ferdinand'ın rakibi Protestanlık hareketlerinin gelişmesi ve yayılmasına göz yumabilir, hatta buna çanak tutabilirdi. Bu prenslerin büyük bir kısmı Ferdinand'ın Szapolyai'ya karşı kendilerine yardım etmesi fikrine karşı çıktılar ve kendini iyi bir Hıristiyan, yetkili, yetenekli ve kararlı bir hükümdar olarak tanıtan Szapolyai'ya destek oldular.

Ne *Staathalter* yandaşı Macarlar, ne de Habsburg hanedanının üyeleri Szapolyai'ya karşı bir askeri saldırı organize etmeyi başarabildiler. Carlos Batı'daki sorunlarla ilgileniyordu ve İtalya'daki zorunlulukları kardeşine Doğu'da yardım etmesine engel oluyordu. Ferdinand'a gönderdiği postalarda kendisine içinde bulunduğu savaşı bırakmasının imkansız olduğunu söylüyor ve ona Szapolyai'yla bir anlaşmaya varmasını öğütüyordu. Kardeşinin bu 1526 yılında yaşadığı paniği anlayamıyor ve Osmanlı'yla ciddi sonuçlar getirebilecek bir sürtüşmeye girmekten çekiniyordu. Habsburg karşıtı kesimin başı olarak ön plana çıkan Szapolyai Sultan'ın çemberi altına girerek Orta Avrupa'nın kaderini değiştirecekti. Ferdinand'ın Macaristan'ın tek meşru hükümdarı olma konusundaki kararlılığı ise bütün bu elverişsiz koşullar sebebiyle asla bir sonuç vermeyecekti.

Lakin Mohaç zaferinin etkilerinin kısa bir süre içinde bütün Avrupa'yı geçip, Kastilya topraklarına ulaşması fazla fakit almadı. Mohaç iki süpergüç arasındaki neredeyse bütün bir yüzyıl boyunca sürecek olan düellonun gerçek başlangıcı olacaktı. Alman imparatorluk tacını giydiğinden beri "Hıristiyanlık aleminin babası" rolünü üstlenen ve Kanuni'nin tek rakip olarak gördüğü V. Carlos'un, Buda'nın Türkler eline geçmesiyle bu ruhani görevi bir kez daha önem kazanmış oluyordu. Kanuni'nin bu zaferi ona üç büyük sorumluluk getirmişti: Dul kalan kardeşi Maria'yı koruması altına almak, daha önce yapılan bir anlaşmaya göre Lajos'un varissiz doğması halinde Macar topraklarına kral olacak olan kardeşi Ferdinand'ın bu haklarını korumak ve "Kutsal Katolik inancının düşmanı" olan Türk'e karşı tüm Hıristiyan alemini kanatları altına almak.

Kendisine baba tarafından kalan Orta Avrupa topraklarında yapılacak olan herhangi bir savunma yapmaktan hiç hoşlanmayan Kastilya krallığı bile bu tehlike karşısında krallarının yanında yer almıştır. Mohaç zaferinin Kastilya gibi uzak bir krallıkta uyandırdığı yankı gerçekten çok ilgi çekicidir. V.

Carlos'a Macaristan'da vuku bulunların haberi kendisi Granada'da başlayıncayken gelmiştir. Sarayın vakanüvisi Sandoval, Ferdinand'ın bu esnada İmparator'a gönderdiği bir mektubu nakleder. Mektubun vakayinüvis tarafından değiştirildiği, ya da hatırında kaldığı kadarıyla bize bunu naklettiğini göz ardı ekmesek bile, Ferdinand'ın ağabeyine gönderdiği mektuplarda kullandığı stili bildiğimiz için, aşağıda sunduğumuz versiyonun orjinalinden pek de uzak olmadığını iddia edebiliriz:

"İşte bütün bu sebeplerden o kadar üzgünüm ki ne desem az. Özellikle de, bizim zamanımızda Hıristiyanlık aleminin başına bu denli beklenmedik bir musibet geldiği için. Şu anda içinde bulunduğum ihtiyaç ve sıkıntı, İsa'nın bu denli zalim bir düşmanına karşı koymak için gerekli para ve acil yardımdan ibaret. Bu bahsi geçen Türk'ün ilerlemesine karşı yani. Majestelerine tüm alçakgönüllülüğümle bunu gerektiği gibi düşünmeleri ve göz önünde bulundurmaları için yalvarıyorum. Kız kardeşimiz kraliçeye gelince de, şu anda Viyana'nın on fersah ötesinde bir köyde bulunuyor. Majestelerinin de anlayacağı gibi, kendi derdiyle meşgul ve yorgun. Onu teselli etmek için, Avusturya'daki kral naiplerim (acı, keder ve üzüntü verici haberleri onlar da duydular) adam gönderdiler ve ben de kendi adıma, elimden geldiğince onu teselli ettim. Bu yüzden de, efendim, Türk'ün bu maceraperest zaferi ve kayda değer ilerlemesi yüzünden, Macaristan'dan çekilmeyeceğinden şüphe etmek ve bundan korkmak gerekir. Çekilmek bir yana, Hıristiyan ülkelerinin daha da bir içine sokulmak isteyecektir. Bu durumda ben de ilk hedef olacağım, tanrı korusun. Hala Türk'ün burada kalması ve benim topraklarım içindeki yerleri tahkim etmesi, kışı buralarda geçirme, ve daha pek uzun bir süre buralarda akında bulunup, yağmalayıp, yakıp yıkmaya ve pek büyük zararlar verme, zulüm yapmaya olasıdır. Türk kışın henüz gelmediğini görüp, ordusunun daha uzun zaman savaş halinde kalabileceğini düşünerek, zaferini devam bahara kadar devam ettirmek ve daha ileri gitmek isteyebilir."⁷²

V. Carlos'un şarlatan vakanüvisi Francesillo de Zuñiga ise haberin gelişini şöyle anlatır:

"Kudretli imparator Granada şehrinde iken kendisine Türk'ün Macar krallığını aldığı ve muzaffer imparatorunun kayınbiraderi olan kralının da savaş alanında öldüğü haberi geldi. Ertesi gün haber Majesteleri tarafından alındı. Öyle büyük bir mateme büründü ki bu herkeste büyük bir

⁷² Prudencio de Sandoval, *Historia de la vida y hechos del emperador Carlos V*, Cilt II, Madrid, 1955. s. 190.

acı uyandırdı. Eteğini Laxao beyi, Alcantara'nın baş kumandanı tutuyordu. Sapsarı kesilmişti. Yüzü böylesine cayır cayır yanınca, bazıları bunu su içmemesine yordular.”

Büyük bir ihtimalle baş kumandanın içkiye olan düşkünlüğünü hicveden şarlatan vakayinüvis, daha sonra Mohaç zaferi üzerine Kanuni'ye bir mektup yazar. Mektup tabii ki de hiçbir zaman gönderilmemek üzere, yani sadece kralı eğlendirmek için yazılmıştır. Mektubun Selim'e ithaf edilmesi de, saray soytarısının hala I. Selim'in tahta olduğunu sanmasından kaynaklanıyor olabilir:

“Pek sevgisiz kardeşimiz Yüce Türk Selim, yüce sultan, Mekke hanedanının hükümdarı, Suriye, Küçük Asya ve Mısır'ın kralı, Trabzon, Yunan ve Konstantinopolis imparatoruklarının imparatoru, (ve ben) Don Frances, ilahi bağışla, büyük hatip: Pers ve Arap halklarının efendisi, ne de olsa bizim meclisimiz önünde konuşmayı bilmezler. Mekke ve Afrika'nın beyi ve tahripçisi, babadan oğula geçme yoluyla Kudüs Dükü, Galilea ve Tiberiades denizlerinin kontu, Robden ve Judas kabilelerinin efendisi, Yafa ve Rama valisi, Muhammed'in tarikatının ortak karıştırıcısı, sahte peygamber Muhammed'in Kuran'ının düşmanı, önemsiz delikanlıların arşidükü, kendini beğenmişliğin ıslahatçısı, Asya, Pontus ve Tatar devletlerinin fatihi, putpe-restlerin hırsızı ve kadife pelerinlerle brokar kumaş arakçısı; para düşmanı.

Siz, pek şanlı Türkler ve Mağripliler arasında pek sivrilmiş, pek meşhur ve Hıristiyanlar arasında hiç de seilmeyen, Selim Sultan; size Kutsal Ruh önünde, onun tarafından aydınlanıp bizim Kutsal Katolik inancımıza geçene kadar ne sağlık, ne mutluluk dilerim. Çünkü baharda imparatorumuzu bir zaptiye gibi karşınızda bulacaksınız. Zulümlerinizi cezalandıracak. Sizi şahsımız ve hanedanımız adına uyarıyoruz ki, efendimiz imparator ve kralımız pek kuvvetlenecek ve aynen dediğim gibi, Tanrı'nın inayetiyle yenilecek ve mahvolacaksınız. Tüm Hıristiyan topraklarında yaptığımız zulümleri ödeyeceksiniz. Bundan başka, bana dediklerine bakılırsa yeni evlenmiş bir Cenevizli'ye benzermişsiniz”⁷³.

Bütün bu hakaret dolu mektubun kralı eğlendirip eğlendirmediyini bilemesek de, Türk tehlikesinden uzak bu coğrafyada sarayda “Türk” konusunun ilk defa bu kadar büyük bir skalada gündeme geldiğini görüyoruz.

⁷³ Francesillo de Zúñiga, *Crónica burlesca del emperador Carlos V*, Barcelona, 1986, s. 45.

Yine aynı günlerde, Konseyden “Macar kralının acı kaderine ve krallığının acı uyandıracak bir halde yerle bir edilmesi karşısında duydukları üzüntüyü” bildiren bir mektup geldi⁷⁴. Kasım ayına girildiğinde ise konsey “görüşlerini” bildirmek üzere Carlos’a bir posta gönderdi. Konseyin imparatora ilk önerdiği şey “Bu krallığın ileri gelen adamları, baş rahipleri, kiliseleri ve şehirlerine, Macaristan kralının ölümü, krallığının kaybı ve komşu Hıristiyan şehirler ve topraklarının içinde bulunduğu tehlikeyle ilgili acı haberin ulaştırılması”ydı. Ayrıca Ferdinand’ın gönderdiği mektupların da birer kopyasını göndermesini öneriyorlardı.

İmparator’un Konsey tarafından önerilen bu ilk maddeyi vakit kaybetmeden yerine getirdiğini Simancas Arşivi, 14. Estado serisi, 64 numaralı dosyanın bu mektubun sayısız kopyalarıyla dolu olmasından anlıyoruz. Carlos’un gerçekten pek çok başrahibe ve ülkenin ileri gelenlerine bu haberleri ilettiğini görüyoruz. Pek çok mektubun metninin aynı olması ve çoğunda da kilise adlarının boş bırakılması, katiplerin kolaylık olsun diye pek çok kopya yapıp gerektiği kilise adını koyduğunu gösterir ki, bu da ne kadar çok kiliseye haber ulaştırıldığını doğrular. Bu postalar arasında, özellikle Mayorka ve Guadalajara’daki kiliselere ithafen yazılan mektupla Kastilya’daki bir toplu savunma çalışmasının nerelere kadar uzandığını göstermesi açısından ilginçtir⁷⁵.

V. Carlos’un vakanüvislerinin bize bıraktığı tarihlerde sık rastlanan bir klişe vardır: Türk’ün Katolik halkının günahları yüzünden kendilerine ceza olarak gönderilmeleri. Mohaç zaferinin Kastilya’ya varmasıyla bu bir kez daha gündeme gelecek ve kralın resmi vakanüvisi Pedro Mexia tarihinde bütün bu kralın başına gelenlerin halkın günahları yüzünden olduğunu vurgulayacaktır⁷⁶. Luther tarafından da işlenen ve bir propaganda unsuru olarak kullanılan bu görüş Kastilya’da da eşzamanlı olarak gündeme gelmiştir.

İmparator’un kiliselere gönderdiği yardım talebi mektuplarına gelen cevaplardan biri, Macaristan’ın başına gelenlerin Hıristiyanların kendi ilgisizliklerinin bir cezası olduğunun düşünüldüğünü göstermektedir. Bu felaket, “İsteksiz kalpler” olarak tanımladığı Macaristan’ın yardımına koşmayan diğer Hıristiyan halklarına Tanrı’nın gönderdiği bir cezadır:

⁷⁴ A.G.S., Estado Serisi, dosya 14, folyo 144.

⁷⁵ A.G.S., Estado Serisi, dosya 14, folyo 64.

⁷⁶ A.G.S., Estado Serisi, dosya 14, folyo 94. 26 Kasım 1526.

“Majestelerinin gönderdiği mektupta bana ne buyurdıklarını gördüm. Buyurdıkları eksiksiz bir şekilde yerine getirilecektir. Bu yolda itaat ederek Papa'nın günahlarını affetmesi kadar hayırlı bir iş yapmış olacağım kanaatindeyim. Durum Yüce Tanrımız ve onun kendi yerine bu kötülöklere savaşması için yeryüzüne koyduğu siz Majestelerinin büyük yardımlarıyla tevcih edilebilir. Neredeyse bunun pek yüce Tanrımızın Hıristiyanlık aleminin isteksiz kalplerini öldürölmesine göz yummasından başka bir şey olmadığına inanıyorum.”⁷⁷

Kurulun ikinci önerisi, “baş rahiplerin, ruhban sınıfının ve kilise papazlar meclisinin durumdan haberdar edilip bu sebeple adaklar, dualar, ayinler yapmaları ve destek olmalarının kendilerinden rica edilmesiydi”⁷⁸. Sebep gayet netti: İber yarımadasında yaşayan halkın dini duygularını bir Türk karşıtı savaşta “silah” olarak kullanmak ve şimdiye kadar topraklarından uzak olan bu tehlikeyi kaale almayan halkı dini araç olarak kullanarak tek bir hedef etrafında toplamak. Ruhban sınıfının da bu propaganda faaliyetlerinde kullanılması, yarımada da yaşana Katolikler gibi dinibütün bir kitlenin bu tehlike karşısında manipüle edilmesinde daha etkin bir sınıf olamayacağını göstermekteydi. Ayrıca ruhban sınıfının gücü, tebanın dini duygularını yönlendirmekle sınırlı kalmıyordu. Manastır ve kiliselerde biriken finans kaynakları özellikle şu anda İmparator'un en çok ihtiyacı olan şeydi. Hükümdarlığı boyunca hep finans kaynağı sıkıntısı çeken Carlos için ruhban sınıfını kendisine geri verilmek ya da verilmemek üzere “altın, gümüş ya da *maravedi*”⁷⁹ vermeye ikna etmek Alman ya da İtalyan bankerlerle uğraşmaktan çok daha kolay olacaktı. Plan işe yarardı. İmparatorun bu isteğine pek çok manastır ve kilise cevap verdi. İmparatorun bu talep sonrasında aldığı mektupların sayısı bunu yeterince ispatlıyordu.

Konsey aynı şekilde Arşidük Ferdinand'a 100 bin duka yardım gönderilmesini de öngörüyordu. Toplanan bu paralardan 100 bin dukanın Ferdinand'a gönderilip gönderilmediğini bilmiyoruz. Lakin Carlos kardeşine yazdığı 30 Kasım tarihli mektubunda kendisine çok daha uzun süreli bir çıkış yolu tavsiye ediyor ve “Türk'le bir ateşkes imzalamanın pek çok sebeple kendisine uygun ve tavsiye edilir” geldiğini belirtiyordu⁸⁰.

⁷⁷ A.G. S. Estado Serisi, dosya 14, folyo 94. 11 Aralık 1526.

⁷⁸ Carlos'un, ruhban sınıfını hem haberdar etmek, hem de kendilerinden yardım dilemek için gönderdiği bu mektupların tam metni makalenin sonundaki ekte bulunmaktadır.

⁷⁹ *Maravedi*: Altın Çağ İspanyasında kullanılan 1/34 *Real* değerindeki para birimi.

⁸⁰ C.S.P., cilt III, bölüm 1, s.1027.

Konseyde Türk'e karşı Fransız kralıyla birleşmenin kaçınılmaz olduğu ısrarla belirtiliyordu. Oysa François o sıralarda Kanuni'yle uzun süredir haberleşmekteydi. Her şeye rağmen Carlos 29 Kasım 1526'da Maintz piskoposuna eğer Fransa kralı barış istiyorsa, bu barışı sağlamak ve "onun gururunu korumak" için elinden geleni yapacağını yazıyordu⁸¹. Barışı ve uzlaşmayı her zaman savaşa ve şiddete tercih eden İmparator bir kez daha geçmişe ket vuruyor ve olanları unutmayı yeğliyordu. Bu mektubunda piskoposa, İngiltere ve Portekiz başta olmak üzere diğer Hıristiyan hükümdarlara da haber vermesini söylüyordu.

Konseyin, o esnada İtalya'da bulunan birlikleri Ferdinand'ın yardımına koşmak için Avusturya'ya geçirilmesini önermesi gerçekten dikkat çekici bir unsurdur. Özellikle konseyin sarf ettiği "Majestelerine miras kalan topraklar" tanımı o devir Kastilyası için hayli çarpıcıdır. Şimdiye dek İmparator'a dedesinden kalan topraklar, özellikle de Avusturya toprakları için parmağını kıpırdatmak istemeyen İspanyolların ilk defa bu merkezden uzak toprakların savunulmasının gereğini gündeme getirmesinin ardında yatan sebeplerden biri Türk tehlikesinin ilk defa ciddiye alınmasıydı. Diğeri ise, "Bu Krallıklar" olarak tabir edilen İspanyol topraklarına kral olarak geldiğinde İspanyolca bile bilmeyen ve İmparatorluk tacını giydikten sonra Avrupa'nın dört bir yanında koşturmaktan İspanya'da bulunamayan Carlos'un uzun süre sempatiyle karşılanmaması ardından nihayet şimdi balayını geçirmek için Granada şehrini seçmesi olabilir.

Konseyin bu toplantıda ısrarla üzerinde durduğu maddelerden biri de Cortes'in⁸² toplanmasıydı. İmparator bunu hemen kabul edip, Granada'dan Cortes'e toplanma çağrısında bulundu. V. Carlos, Tuna nehri üzerinde bir yolculuk esnasında kendi ağzından yazdırdığı anılarında bu haberin gelmesi akabinde aldığı Cortes toplama kararını şöyle dile getirir:

*"Aynı yerde (Granada'da) kendisine kayınbiraderi olan Macaristan kralı Luis'in (Lajos) yenilgi ve ölüm haberi geldi. Bu yüzden, Majesteleri, Türklere karşı bulacağı çare ve yapacağı savunmayı görüşmek için Valladolid'de tüm Kastilla krallıkları Genel Cortes'ini topladı."*⁸³

⁸¹ A.g.e., s. 1026.

⁸² İhtiyaca göre belirli aralıklarla kral/imperator tarafından toplanan, ülkenin siyasi ve dini ileri gelenlerini bir array getiren kurul. Büyük devlet toplantısı.

⁸³ Manuel Fernandez Alvarez, "Memorias del emperador", *Corpus Documental de Carlos V*, cilt IV, Salamanca, 1973-81, s. 493.

Cortes 20 Ocak 1527'de Valladolid'de toplandı⁸⁴. Carlos'un bu Cortes toplantısında her şeyden önce maddi destek isteyeceği su götürmezdi. Fransızlarla süren ve bitmek tükenmek bilmeyen savaş yüzünden tüm hazineyi boşaltmıştı ve Türkler'a karşı savunmada kullanılacak bir finanstan yok-sundu.

11 Şubat 1527'de Cortes'de her bölgenin başrahipleri ve önce gelen asilzadeleri toplandı. Askeri birliklerin baş kumandanları da hazır bulun-maktaydı. Asilzadeler, kralın bu savunmada yapılacak olan harcamalara “gönüllerinden geldiğince” yardım etme teklifine olumsuz yanıt verdiler. Eğer, bu savaşa kendisi bizzat katılırsa, asker ve para yardımı yapacaklarını, lakin bir finans yardımının “haraç ödemek demek olduğunu, bunun da asa-let unvanlarıyla bağdaşmadığını” ileri sürdüler⁸⁵. *Procurador*’ların⁸⁶ verdik-leri cevap ise bundan daha olumlu değildi. Öne sürülen sebep ise köylerin iyice fakir kaldığı, bir para yardımının tam anlamıyla imkansız olduğu, ayrıca daha önce çıkarılan paranın da henüz kendilerine geri verilmediğiydi. İmparatorluğun doğu sınırını tehdit eden ve Carlos'a dedesinden miras ka-lan toprakları savunma konusundaki isteksizliklerini saklamadılar. Bir kez daha tek yardım ruhban sınıfından geliyordu. Hem kralın hizmetinde bulu-nacaklarına, hem de para yardımı yapacaklarına dair söz verdiler. Ve Carlos bir kez daha “Katolik inancının koruyucusu” rolüyle finans sağlamış oluyor, kilise de bu bazda kendinden yardımını esirgemiyordu.

Kastilya'da başlatılan bu savunma çalışmaları, Türk tehlikesine maruz kalan topraklardan hayli uzak bir coğrafyada ciddi bir şekilde yürütülen ilk Türk karşıtı hareket olması açısından kaydadeğerdir. Daha önce de belir-tildiği üzere, şimdiye dek imparatorluğun “İspanyol olmayan” ve merkezden uzak topraklarını savunmamakta direnen İber Yarımadası halkının bile, coğrafi uzaklığa rağmen tehlikeyi kaale alması, hep düzensiz olarak sahille-rinde gördükleri, denizden gelen küçük ölçekli Türk saldırılarının yanı sıra bu sefer karadan düzenli ve emin adımlarla yaklaşmakta olan Türk tehlikesi-nin topraklarına kadar ulaşabilme ihtimalini göz önünde bulundurduklarını gösterir. Aşağıda çevirileri sunulan, bugün İspanyol arşivlerinde bulunan

⁸⁴ Yazar, bazılarının Konsey'in 5 Aralık 1526'da toplandığını iddia ettiklerini belirtmektedir. *Cortes de los Antiguos reinos de León de Castilla*. Madrid, 1883.

⁸⁵ A.g.e., s. 143.

⁸⁶ *Procurador en Cortes*, bugünkü milletvekili.

belgeler Türklerin “karadan” arz ettikleri tehlikenin Akdeniz’in diğer ucunda uyandırdığı yankının ilk örnekleridir.

**İSPANYOL ARŞİVLERİNDE BULUNAN,
MOHAÇ SAVAŞI SONRASINDA
İMPARATORLUĞUN BATI BÖLGESİNDE
KONJONKTÜRÜ GÖSTEREN BELGELER.**

Real Academia de la Historia, Salazar y Castro Koleksiyonu.

Dosya A-38, folyo 416.

Alonso Schez'den V. Carlos'a.

28 Eylül 1526 tarihli mektuptan bir bölüm.

“Senyör Infante'nin⁸⁷ burada bulunan elçisinin elinde ayın XXVIII'nde⁸⁸ Trento'dan gelen mektuplar var. (Ferdinand'in) Her an askerleriyle birlikte inmesi beklenen Micer Jorge Fransperch'ın yolunu gözlediğini yazıyor. Bu devletin (Venedik) ileri gelenleri bana Senyör Infante'nin Milan'a yazdığı, Zatu Alilerinin Türk meselesi ve Macar Kralının uğradığı bozgun nedeniyle Avusturya'ya geçmesinin gerektiğinin aktarıldığı mektubu aldıklarını söylediler. Zatu Alileri mücevherlerini nakite çevrilip on-on iki bin Alman askerinin görevlendirilmesi için Innsbruk'ta⁸⁹ bırakacakmış. Şimdiye kadar bu konuda bir şey yapıldığına dair haber alınmadı. Şu an kadırga donatmaları da beklenmiyor. Bunlar donatılana kadar zaten kışa girmiş olacağız. (Coğrafi olarak) Yakın topraklarda buldukları için özellikle Papa bu işin icabına bakmazsa her şey olabilir.

Real Academia de la Historia, Salazar y Castro Koleksiyonu.

Dosya A-38, folyo 402

Lope de Soria'dan V. Carlos'a

1526 Sonbaharında gönderilen mektuptan bir bölüm.

Ayın XV'inde Senyör Infante Macaristan krallığının içinde bulunduğu duruma bir çare bulmak amacıyla oradan (Innsbruck) Linz'e gitmek üzere yola çıktı ve Komutan Marco Sitfazia'yı daha sonra İtalya'ya gelmeleri için

⁸⁷ Infante: İspanya Krallarının veliahttan sonra doğan erkek çocuklarına verilen unvan. Burada I. Ferdinand'ı kastediyor.

⁸⁸ Bu ve diğer mektuplarda sayılar metinlerdeki orijinal şekillerinde aktarılmıştır. (Rakamla, yazı ile ya da Roma rakamı ile)

⁸⁹ Metinde Hispruc olarak geçmektedir.

(sic)⁹⁰ bulunan Almanlarla birlikte Viyana'ya gönderdi. Bu yüzden Milano'ya gelecek olanlar birkaç gün daha gecikecekler. Ama hâlâ Trento'da bütün bu ay süresince on bin asker toplanacağı ve başlarında da Jorge de Frausperr'in bulunacağı söyleniyor. Tanrı Papa'yı ve müttefiklerini affetsin. Hristiyanlık aleminde başımıza gelmeye devam eden bütün bu belaların sorumlusu onlar. Eğer Majesteleri, Fransa Kralı ve diğer Hristiyan hükümdarlarla bir anlaşma yapıp, herkesin arasında gerçek bir barış sağlayarak Türklere karşı harekete geçerek duruma çare bulmazsa (Türklerin) önümüzdeki bahar mevsiminde Friolo tarafından İtalya'ya gireceği sanılıyor. Macaristan'ın korktuğuna bakılırsa bu hayli kolay bir şey olacak ve eğer bir kez İtalya'ya ayak basacak olursa onu atmak güçleşecek. Majesteleri, durumun gerektirdiği şekilde, o eşsiz ihtiyatlığıyla konuyu ele alıp buna bir çare bulacaklardır.

Archivo General de Simancas. Estado serisi, dosya 14, folyo 64.

V. Carlos'tan tüm manastırlara.

26 Kasım 1526 tarihli mektup.

"Bahsi geçen Türk, Macaristan Krallığının en önemli ve büyük şehri olan Buda'ya, daha başka şehirlere, kasabalara ve yerlere girip buraları ele geçirdi ve on üç yaşından büyük tüm Hristiyanları kadın erkek demeden bıçaktan geçirip öldürdü. Yüz elli binden fazla Hristiyan öldü. On üç yaşından büyük olanları ise Müslüman yapmak ve kendi tasvip edilmeyen ve kınanan dinine döndürmek üzere beraberinde götürmüştür ki, bu da tüm Hristiyanlık için pek bir acı bir şeydir. Gururlu ve kibirli Büyük Türk hala sahip olduğu insan kuvvetiyle beraber ilerliyor ve Hristiyanlara zulüm ederek onları öldürmeye devam ediyor. Topraklarını ve beyliklerini ele geçiriyor. Kumandanlarının da pek çok adamla pek sevgili ve değerli kardeşimiz, oğlumuz Infante Don Fernando'ya⁹¹ ait olan Avusturya, Estria, Carintia, ve Carniola topraklarında aynı şeyi yapmasını öngördü. Bu topraklar komşudur ve diğer topraklarla da sınırdır. Şimdi ise bu bahsi geçen Türk Yüce Tanrımız efendimizin rızasına karşın bu topraklara girmiş ve işgal etmiştir. Bütün bunlardan dolayı pek haklı bir üzüntü, acı ve ıstırap duyuyoruz. Çünkü Yüce Tanrımız onun adına dünyada hüküm sürelim diye

⁹⁰ Belgedeki hasar yüzünden okunamıyor.

⁹¹ Ferdinand.

bizi buraya koydu, bize bu dünya üzerinde bir imparatorluk ve hakimiyet bağışladı. Bizde bütün bunlarla kendisine hizmet edeceğiz ve yüceliğini taniyacağız. Bu yüzden ve bize yapılan bu büyük ve bilindik hayırlardan, hergün yanımızda bulduğumuz ve kendisine bu yüzden borçlu olduğumuz, bize uzattığı o güçlü elinden, bahsi geçen Macaristan kralına ve bahsi geçen Infante kardeşimiz don Hernando'ya yakınlığımızdan dolayı kendilerine borçlu oluşumuzdan ve bu topraklar bize babadan kalan topraklarımıza çok yakın olduğundan aziz Katolik inancımızı ve Hıristiyanlık dinini savunmak, var gücümüzle bu Türk'ün o büyük kibrini yok edip söndürmek, ona karşı direnmek ve gücünü kırmak, Hıristiyanlardan çaldıklarını ve aldıklarını geri almak en büyük zorunluluğumuzdur. Ona ve tüm kafir tebasına elimizden geldiğince kötülük yapıp zarar vermek zorundayız. Efendimiz Tanrımız'ın inayetiyle, bunları durumun gerektirdiği üzere bir an önce yerine getirmeye bakacağız. Bunun halledilmesi için gerekli olan herşeyin büyük bir ihtimamla yapılması düşünülmektedir. Çünkü bu arada bahsi geçen kardeşimiz Infante kurtarılp kendisine yardım edilmezse, kendisi, o bölgedeki ona ve bize ait bütün topraklarla Hıristiyanlara ait diğer komşu topraklar hem şimdi hem de gelecekte büyük zarara uğrayabilir, (Hıristiyanlar) öldürülebilir, malları çalınabilir, esir alınabilirler ve zulme maruz kalabilirler. Şimdilik buraların savunulması için gerekli olan askeri tutmak ve ücretlerini vermek için bir miktar *marevedi*'yle yardımda bulunmaya karar verdik. Çünkü aksi takdirde (Ferdinand) bu bahsi geçen Türk'ün gücüyle boğuşamayacak. Bunun için tebamızı asgari düzeyde sıkıntıya sokarak belirli bir miktar *marevedi*'yle bize yardım etmesine karar verdik. Bu manastırda, bazı kişilere ait belirli bir miktar *marevedi*, altın ve gümüş bulunduğu tarafımca doğrulandı. Bu da, kendileri bir zarara uğramadan içinde bulunduğumuz bu büyük ve aşikar ihtiyaca hizmet edebilir. (Kendilerinden alınan para) kraliyete ait başka gelirlerden sağlanacak ve ödenecek. Bu yüzden ben sizden bu manastırda bulunan hazineyi, kimlere ait olduğunu ve miktarını söylemenizi ve açıklamanızı rica ediyor ve sizi bununla görevlendiriyorum. Ne de olsa bununla Yüce Tanrımız, onun Aziz inancı ve Hıristiyanlık dinine ne büyük bir hizmette bulunmuş olacağımız görülmekte ve anlaşılmaktadır. Siz bu bahsi geçen emanet paraları versin ve teslim etsin⁹². Biz de tahsilatı *quinto*⁹³ şeklinde şimdi bahsi geçen manastıra bağlı olan manastır başrahibi, rahiplerden ve manastır okulundan yapalım. Bu kendilerinden ne şimdi ne de

⁹² Metinde "O" olarak geçen şahıs, bu manastırda parası bulunan kişi ve kişilerdir.

⁹³ Krala verilen beşte bir vergisi. Pençik.

başka bir zaman istenip talep edilmesin ve de bu hakları ellerinden alınmasın. Alındığı takdirde ise cezaya tabi tutulsun. Eğer uygun görülürse ya da kendisi arzu ederse, kendisine bunun tahsilatı için gerekli olan tüm kayıt makbuzları verilsin ve garanti edilsin. Bu meselede ne bir bahane ne de gecikme öne sürmemelidirler. Eğer bugüne bugün arzuladığı gibi kararlı bir şekilde bu işi yapmasına engel olacak bir şey varsa, bu emanet paraların sahibi olan kişileri ve diğerlerini bulsun ve onlarla çalışsın. Kendilerine bunun çok haklı ve net sebeplerini açıklayarak (içinde bulunduğumuz) bu ihtiyaca yönelik olarak bunları (emanet paraları) karşılıklı ya da karşılıksız olarak vermelerini sağlasınlar.

Ve siz, bahsi geçen başrahibin de onayıyla, size söyleyeceğim ve sizin uygun gördüğünüz kişilere güven mektubu verecek ve onlara yukarıda benim tarafımdan size belirtilen tüm gerekçeleri duyduğunuzu söyleyeceksiniz. Mümkün olduğu kadar çok kişinin bu bahsi geçen emanet paraları karşılıklı ya da karşılıksız olarak vermeleri için elinizden gelen herşeyi yapıp çaba göstereceksiniz. Eğer karşılıksız vermek ya da faizsiz borç vermek istemeyecek olurlarsa onlara borcun ödenmesindeki gecikme için ılımlı bir miktar faiz verilecektir. Bu da gecikme olacak her yıl için yüzde onbeş *marevedî*'den daha fazla olmayacaktır.

Güven mektubumu defterdar _____'a⁹⁴ verecek ve kendisine benim tarafımdan size belirtilen bütün bunları anlatacak ve sizinle birlikte çalışması, bahsi geçen başrahible konuşması ve yukarıda belirtilenlerin yerine getirilmesi için büyük bir ihtimamla hareket edip uygun olan herşeyi yerine getirmesi için kendisine bu talimatı göstereceksiniz. Peşini bırakmadan bu meselenin yürütülmesini, meselenin hallinin uygun şartlarda ve koşullarda götürülmesini, size göndermeleri gereken kayıtları ve yazışmaları takip edeceksiniz.

Granada, _____ ayın _____ günü. Bin beş yüz yirmi altı.

⁹⁴ Bu ve ilerki sayfalarda bulunan metinlerde görülecek olan boşluklar orijinal metinlerde de böyledir. Bu yardım talebi mektuplarının önceden yazılıp, sonrada üzerlerine isim koyularak gönderildiğini, yani bir bakıma çok sayıda kopyalandığını gösterir ki bu da Türklere karşı yarım talebinin çok sayıda manastır ve kiliseye yapıldığının kanıtıdır.

Archivo General de Simancas**Estado serisi, dosya 14, folyo numarası yok.****V. Carlos'tan eşi İmparatoriçe Isabel de Portugal'ın defterdarlarına.****26 Kasım 1526 tarihli mektup.**

Hanımım ve zevcem, Katolik Kraliçe'nin defterdarları. Biliniz ki, ben Cuenca piskoposu Aziz pederin elinden, yine bu pederin gücü altında olan Cuenca piskoposluğunun gelir ve kazançlarının toplandığı hazinesinden yaklaşık bin beşyüz altın alması ve tahsil etmesi ve beraberinde gönderdiğimiz fermanında daha uzun anlatıldığı üzere Aziz Katolik inancımızın düşmanı Büyük Türk'ün Hıristiyan topraklarında yaptığı ve yapmakta olduğu kötülük ve zararlara karşı direnebilmek için gerekli olan harcamalarca kullanılmak üzere sarayımıza getirmesi için _____'yu gönderiyorum. Bu sebeple, ben bahsi geçen _____ tarafından imzalanan ve mühürlenmiş, bahsi geçen _____'nin bu emanet paraların piskoposundan alacağı yazıda adı geçen tüm adamlarımın, bu fermanımız gereğince, bahsi geçen Cuenca piskoposuna ve kraliyetin beş yüz yirmisekiz ve beş yüz yirmidokuz⁹⁵ yılının *alcavala*⁹⁶ gelirlerine ait olan bu paraları vermenizi buyuruyorum. Bu fermanım ve bahsi geçen _____ tarafından imzalanan ve yine kendi eliyle mühürlenmiş tahsilat mektubu gereğince, başka bir tahsilat söz konusu olmadan her yıl kendisine yarısı ayrılıp verilecek. Bu mektupla bir kral olarak garanti ve söz veriyorum ki, yukarıda belirtilenler için yapılacak olan ödemeler emin ve sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilecek, bahsi geçen piskoposa ödenecek ve ödemelerde ne feshetme, ne değişilik ne de başka bir yenilik söz konusu olmayacaktır.

Granada XXVI Kasım, bin beş yüz yirmi altı.

Archivo General de Simancas**Estado Serisi, dosya 14, folyo 100****Alcalá de los Gazules'ten V. Carlos'a.****2 Aralık 1526 tarihli mektup.**

Buraya Macaristan'ın kaybedildiği, Türk'ün giriştiği bu işte yoluna devam ettiği ve Macaristan'a komşu olanların yardım için tüm Hristiyanlık

⁹⁵ 1528 ve 1529.⁹⁶ Menkul ve gayrimenkul mal varlığı üzerinden alınan bir vergi.

alemini koruması gereken bir hükümdara (sic) elçiler gönderdiği haberleri duyuldu. Bunun için ihtiyaç duyulan şey para olduğundan, Majestelerinin büyük ihtiyaçlar içinde bulunduğu ve Kraliçe'den sonra pek çok harcama yapmak zorunda kaldıklarından bu yardım için Majestelerinin krallıklarında yaşayan her kesimden insanın size hizmet ve yardım etmesi yerindedir. Majestelerine tarafımdan verilen üç bin dukayı kabul etmesi için yalvarıyorum. Bunda amelden ziyade arzumu kabul buyursunlar, çünkü mümkün olsaydı daha fazlasını vermek isterdim. Hizmet büyük, ama (gönderdiğim) şey pek küçük olduğundan Majestelerine meblayı, parayı götürmesini buyuracağım kişiden başka kimselere söylememesi için yalvarırım. Dileğim odur ki, Majestelerinin göndereceği yardım ve lütufla Türk Macaristan'dan çıkarılmakla kalmayın, elindekileri de kaybetmesin. Yüce Tanrımız Majestelerine ömürler versin ve saygın devletini koruyup müreffeh kılsın.

Alcalá de Gazules, İki Aralık DXXXVI.

Archivo General de Simancas
Estado Serisi, dosya 14, folyo 92
Calahorra'dan V. Carlos'a.
7 Aralık 1526 tarihli mektup.

Muzaffer Hükümdar Kral ve Semper Augusto

Aralık ayının altısında, öğlen saat birde Aziz Majestelerinin Macaristan kralının ve Hristiyan halkın Kutsal Katolik inancımızın düşmanı hain Türk'ün gaddarlığı ve zalimliği yüzünden başına gelen acı durumu bildirdiği mektubunu aldık. Duruma çare bulunması Yüce Tanrımıza hizmet etmekle yakından ilgili olduğundan ve O da Aziz Katolik Majestelerini kendi vekili olarak yeryüzüne koyduğundan, Hıristiyanlık dininin savunulması için savaşan kilisesinin koruması ve yardımı ile çok akli selimce davranılması gerekir. Herşey, herşeye kadir Tanrının elindedir. O, Aziz Majestelerine bu açgözlü Türk'ün imparatorluğunun kafasını kesip zafer kazanmanızda ve onu Majestelerinin Roma imparatorluğuna tabi kıldırmakta size yardım edecektir. Savaşçı Kilise'den gayrı Aziz Katolik Majestelerinin sadece Hıristiyanlık aleminin değil tüm dünyanın hükümdarı olduğu başka bir imparatorluk yoktur ve olamaz. Bu yüzden de savunma, Aziz Katolik Majestelerinin birinci vazifesidir. Bu işi yerine getirmeye başlamakta vakit kaybetme-

melidir. Çünkü böylesine haklı bir teşebbüsün söz konusu olduğu yerde zafer kaçınılmazdır. Bu şehir ve bu şehirde yaşayanlar, tebası ve sadık kulları olarak ellerinden gelen her konuda Aziz Katolik Majestelerine var güçleriyle hizmet etmekten bıkmayacaklardır. Yüce Tanrımız Aziz Katolik Majestelerinin saygın şahsını müreffeh kılsın ve dünya hükümdarlığını genişletsin. Şimdilerde buna Aziz Katolik Majestelerinden daha layık olan biri yoktur. Yedi Aralık, 1524.

Aziz Katolik Majestelerinin pek aziz ellerinden öperiz.

(Majestelerinin) Asil Calahorra şehrinin adalet şurası, belediye meclisi üyeleri, şövalyeleri, soylu kişileri ve saygın adamları.

Archivo General de Simancas
Estado Serisi, dosya 14, folyo 108
Cuenca piskoposundan V. Carlos'a.
12 Aralık 1526 tarihli mektup.

S.C. y C. M⁹⁷.

Kasım ayının XXIX'inde ve Aralık'ın altısında Majestelerinden iki mektup aldım. İlkinde Macaristan Krallığının elden çıkışı ve kralının ölümünü yazmış ve burada Yüce Tanrımızın gazabından koruması, bunca tehlike ve bela içinde bulunan Hıristiyanlık alemini kurtarması için adaklar adanıp dualar edilmesini buyurmuşsunuz. İkinci mektupta ise benim Ocak ayının XXV'sinde Valladolid'de bulunmamı ve burada başrahipler ve nüfuzlu kimselelerle birlikte kiliseler, katedraller ve köylerde bu meydana gelen zarara bir çare bulunması için emir verilmesini buyurmuşsunuz. Birinci mektubunuzda buyurduğunuz yerine getirildi. Bu piskoposluğun dört bir yanında günahlarımızı affetmesi ve bu davada bizden yardımını esirgememesi için Yüce Tanrımıza adaklar adanıyor ve adanmaya da devam edilecek. Bağımsız kiliselerin yanı sıra hem rahip hem de rahibe manastırlarında özel dualar ediliyor ve edilmeye de devam edilecek. Bu piskoposlukta bulunan akli selimi yerinde herkes hergün bu aziz amaç uğruna Yüce Tanrımıza dua edip, oruç tutup zekat vererek adaklar adayacaklar. Çünkü bu işin çaresi önce Tanrının yardımı, sonra da silahlı askerlerle bulunmalıdır. Granada'daki başrahipler bana yazdıkları mektupta Zatı Alilerine XXX bin duka vererek

⁹⁷ Sancta Cesar y Catholico Magestad.

yardım edeceklerini bildirip, benim ne kadar bir meblağ yardımda bulunacağımı öğrenmek istediler. Çünkü böyle bir durumda ne fakirliği ne başka harcamaları bahane etmek uygun düşmez. Durumu papazlar meclisi ve pis-koposluğa bağlı ruhanilerle görüştük ve Majestelerine beş bin düka yardım göndermeye karar verdik. Bu meblayı en kısa zamanda nakit olarak, ya da ulaştırılması için tüccarların verdikleri çekler şeklinde göndereceğiz. Ben bunun iki bini, diğer rahipler de üç binini çıkaracak. Majesteleri buna kesin gözüyle bakabilirler. Dediğim gibi bunlar postayla gönderilecek. İkinci mektupta buyurduğunuza gelince, durumun ciddiyetini gayet net görüyorum ve hepimizin buna bir çare bulma konusundaki zorunluluklarımızın da çok farkındayım. Özellikle de rahipler sınıfı her türlü hayırlı işte en ön sırada yer almalı. Ama ben geçen yıl Majestelerinin emri üzerine Aralık ayında yola çıktım ve bu yüzden şiddetli bir ateşli hastalığa yakalandım ve hayatımı tehlikeye attım. Aynı deritten yine mustarip olmak istemiyorum. Genel meclis toplantılarında bulunanlar bu durumda ne yapılacağını benden daha iyi bilirler. Ama eğer Majesteleri hâlâ benim yola çıkmam konusunda ısrar ediyorsa, hayatımı tehlikeye atmak pahasına da olsa bunu yerine getireceğim. Aziz Sezar ve Katolik Majesteleri. Yüce Tanrımız Zatı Alilerine uzun ömür ve sağlık bahşeyesin, krallıklarını ve topraklarını genişletsin.

Cuenca, XII Aralık MDXXVI

